

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ШЕВЧУК ДМИТРО ІГОРОВИЧ

Допускається до захисту:

в.о. завідувача кафедри міжнародних
відносин і зовнішньої політики,
д.е.н., доцент

_____ В. В. Лимар

«_____» _____ 20__ р.

ЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІР УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКИХ ВІДНОСИН

Спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота

Керівник:

Паніна І. Г., старший викладач кафедри
міжнародних відносин і зовнішньої політики,
к.і.н., старший викладач

Оцінка: _____ / _____ / _____

(бали за шкалою ЄКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКИХ ВІДНОСИН	6
1.1 Фактори встановлення партнерських відносин України і Канади	6
1.2 Нормативно-правова основа українсько-канадських відносин	14
1.3 Основні напрями співробітництва сторін	23
РОЗДІЛ 2. ТОРГІВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ У ВІДНОСИНАХ УКРАЇНИ ТА КАНАДИ	29
2.1 Основні напрями та тенденції економічного співробітництва України і Канади.....	29
2.2 Угода про вільну торгівлю України з Канадою і перспективи розвитку двосторонніх торговельно-інвестиційних відносин	32
РОЗДІЛ 3. ДИНАМІКА ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА КАНАДИ	45
3.1 Масштаби та динаміка зовнішньої торгівлі	45
3.2 Спільні економічні ініціативи та проєкти	49
3.3 Економічна підтримка Канадою України у війні з РФ	53
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ.....	63

АНОТАЦІЯ

Шевчук Д. І. Економічний вимір українсько-канадських відносин. Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», спеціалізація «Міжнародні відносини». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2022.

У кваліфікаційній (бакалаврській) роботі проаналізовано процес становлення та розвитку особливого партнерства між Україною та Канадою. Канада стала першою країною, з якою були встановлені відносини особливого партнерства. Особливість українсько-канадських відносин обумовлюється багатьма схожими трендами в розвитку України та Канади, а також у тому, що велику роль відіграє українська діаспора в Канаді. Розглянуто особливості українсько-канадського торговельно-економічного співробітництва.

Ключові слова: особливе партнерство, українсько-канадські відносини, торговельно-економічне співробітництво, Україна, Канада.

66 сторінок. 33 джерела.

Бібліограф.: 33 найм.

ABSTRACT

Shevchuk D. The economic dimension of Ukrainian-Canadian relations. 291 “International relations, public communications and regional studies”, specialization “International relations”. Vasyl’ Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2022.

The qualification (bachelor's) thesis analyzes the process of formation and development of a special partnership between Ukraine and Canada. Canada was the first country to establish a «special» partnership. Obviously, this feature is due to many similar trends in the development of Ukraine and Canada, in contrast to relations with other countries. The peculiarity of the Ukrainian-Canadian relations lies in the fact that the Ukrainian diaspora in Canada plays a large role in their development. The features of the Ukrainian-Canadian trade and economic cooperation are examined.

Key words: special partnership, Ukrainian-Canadian relations, trade and economic cooperation, Ukraine, Canada.

66 pages. 33 sources.

Bibliography: 33 sources.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження визначається значущістю глибини та багатогранності відносин між Україною та Канадою. Канада була першою західною країною, яка визнала незалежність України 02 грудня 1991 року, на наступний день після проведення Всеукраїнського референдуму. Таке рішення прийнято як данину величезній українській громаді, що проживала в Канаді й протягом багатьох років активно виступала за незалежність своєї історичної батьківщини. Із того часу канадсько-українські відносини набули статусу особливого партнерства.

Наразі Канада посідає особливе місце в українській зовнішній політиці, адже Україна пов'язана з Канадою багатьма чинниками, які обумовлюють спільність стратегічних інтересів обох країн, насамперед, в гуманітарній, політичній та безпековій сферах. Все це вказує на подібність багатьох трендів, властивих як для розвитку Канади, так і України.

Сьогодні Україна знаходиться на етапі розбудови нації й розвинутої демократичної держави, виробляє засади зовнішньої політики на основі національних інтересів. Головною ж для українського суспільства цінністю у створенні основ незалежної зовнішньої політики становить досвід Канади, що, як і Україна, мала колоніальне минуле.

Метою роботи є виявлення особливостей процесу формування, розвитку та перспектив двосторонніх відносин України та Канади в умовах глобалізації, зокрема, їх економічний вимір.

Об'єктом дослідження виступають двосторонні відносини Канади і України.

Предметом дослідження є процес формування, розвитку та динаміки двосторонніх відносин України та Канади у сфері економічного співробітництва.

Для досягнення мети дослідження були поставлені наступні **завдання**:

- 1) проаналізувати стан наукової розробки проблеми та систематизувати джерельну базу дослідження;

2) встановити особливості інституціоналізації двосторонніх відносин України та Канади та створення відповідного нормативно-правового каркасу їх динамічного розвитку;

3) описати основні напрями та тенденції економічного співробітництва України і Канади;

4) розкрити сутність Угоди про вільну торгівлю України з Канадою та перспективи розвитку двосторонніх торговельно-інвестиційних відносин;

5) визначити масштаби та динаміку зовнішньої торгівлі;

5) розкрити спільні економічні ініціативи та проекти України і Канади;

6) дослідити в економічну підтримку Канади умовах російської агресії в Україні.

Теоретичне і практичне значення полягає в тому, що дана робота може бути використана як основа для подальшого дослідження українсько-канадських відносин в умовах глобалізації. Матеріали кваліфікаційної (бакалаврської) роботи можуть мати певну цінність для подальшого використання викладачами та здобувачами в науково-дослідницьких та навчальних цілях, зокрема при вивченні курсів «Міжнародні відносини та світова політика», «Моделі зовнішньої політики», «Міжнародні економічні відносини» тощо.

Апробація результатів дослідження. Основні положення бакалаврської роботи були апробовані у вигляді доповіді на міжнародній конференції «Topical Issues of Humanities, Technical and Natural Sciences 2022».

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна (бакалаврська) робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел із 33 найменувань. Повний текст роботи становить 66 сторінок, з них основного тексту 62 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ОСНОВНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКИХ ВІДНОСИН

1.1 Фактори встановлення партнерських відносин України і Канади

Зазвичай залежно від збігу або розбіжності зовнішньополітичних інтересів країн можна виділити кілька рівнів двосторонніх та багатосторонніх відносин: конфронтації, співіснування, співробітництва, партнерства, союзництва.

Відтак, відносини конфронтації носять характер гострих антагоністичних відносин між державами, а їх інтереси мають безкомпромісний непримиренний характер. Водночас за умов існування зазначених відносин країни-суб'єкти перебувають або у воєнному стані або ж у стані, який має назву воєнно-політична криза.

Що стосується відносин співіснування то вони характеризуються наявністю цілого комплексу протиріч між державами-суб'єктами, переважна більшість з яких не мають антагоністичного характеру.

Відносини співробітництва виникають за наявності спільності інтересів між державами-суб'єктами в окремих сферах чи галузях, хоча при цьому не виключається присутність гострих протиріч між ними.

В свою чергу, якщо говорити про відносини союзництва, то варто зазначити, що вони містять в собі доволі жорсткі зобов'язання перед іншими країнами-членами союзу, зокрема, щодо забезпечення їх національної безпеки й оборони. При цьому спільні керівні органи, рішення яких є обов'язковими до виконання кожною країною-членом союзу є їх необхідною умовою. Відповідно, з огляду на їх характерні риси, союзницькі відносини значно зміцнюють стан національної безпеки країни та її обороноздатність, але водночас вони суттєво обмежують можливості держави у прийнятті рішень та проведенні самостійної політики у сфері безпеки й оборони. До того ж, відносини союзу можуть складатися не лише в результаті співпадіння національних інтересів у сфері безпеки й оборони, а й

за наявності спільного противника або спільної військової загрози. Саме останні чинники є інтеграторами альянсу і укладення союзницьких міждержавних відносин.

Слід зазначити, що в різні історичні періоди перевага в системі міжнародних відносин надавалась тому чи іншому рівню відносин. Так, за часів холодної війни, у період правління в Радянському Союзі Микити Хрущова, між СРСР і США домінував конфронтаційний тип відносин, який потім змінився на політику мирного співіснування, проголошену Леонідом Брежнєвим.

Із закінченням холодної війни домінуючими серед країн Центральної та Східної Європи відносинами із США стали відносини партнерства та союзництва. Такі відносини були здебільшого спричинені крахом біполярного світу та переходом до одно-полярної системи міжнародної безпеки, хоча цей процес не виключав появу нових протиріч між країнами, які задекларували свою схильність до партнерських воєнно-політичних відносин із провідними країнами світу. Отже, самі відносини партнерства між країнами набули різнорівневого характеру.

Відносини партнерства характеризуються відсутністю суттєвих протиріч між державами та наявністю обопільної зацікавленості у взаємовигідній співпраці в різних галузях національної безпеки й оборони. Партнерство передбачає наявність спільної проблеми та спільного підходу до її розв'язання. Воно також обумовлює бачення спільних шляхів реалізації національних інтересів країн-партнерів та узгодженість позицій і дій щодо розв'язання певних спільних проблем. Водночас при відносинах партнерства країна-партнер залишає за собою право вести самостійну політику і мати самостійну позицію, яка може відрізнитись чи мати суттєві розбіжності з позицією її партнера. Відносини партнерства не передбачають створення спільних органів та жорсткої координації дій.

Що стосується України, то можна визначити три рівні її партнерських відносин з іншими країнами. До них належать: рівень партнерських відносин, рівень особливого партнерства та рівень стратегічного партнерства. Згідно з

офіційними деклараціями Україна має рівень відносин особливого партнерства з Канадою, Грузією та Північноатлантичним альянсом.

Термін «особливе» щодо партнерства, очевидно, акцентує увагу на певних специфічних рисах, що характеризують відносини між партнерами такого рівня. Що стосується українсько-канадських відносин, то як специфічні обставини можна виділити деякі історичні та демографічні чинники, пов'язані з наявністю в Канаді досить впливової української діаспори. Завдяки таким зв'язкам Україна має підстави розглядати Канаду як «патрон», який би міг лобіювати її інтереси у європейських справах.

Канада посідає особливе місце в українській зовнішній політиці, адже Україна пов'язана з Канадою багатьма чинниками, які обумовлюють спільність стратегічних інтересів обох країн, насамперед у гуманітарній, політичній та безпековій сферах. Усе це вказує на подібність багатьох трендів, властивих як для розвитку Канади, так і України. Подібність цю можна помітити в історії розвитку двох країн.

Історична спадщина цих країн цікава тим, що обидві країни досить тривалий історичний період перебували у внутрішньо-системних асиметричних відносинах імперського типу. Україну і Канаду споріднює їхнє колоніальне минуле. Канада як країна постала в результаті колонізації території Північної Америки двома конкуруючими європейськими націями: французькою і англосаксонською. У результаті тривалої боротьби за володіння цією територією Канада опинилась у складі Британської імперії. Канада була колонією Британії, але ця колонія була заселена її ж британськими підданими англосаксами, які власне репрезентували спільну з метрополією мову, культуру, ментальність і традиції. Іншу частину канадського суспільства становили нащадки французьких колонізаторів, які були представниками іншої нації. У культурному та ментальному сенсі вони не були інкорпоровані в британське середовище. Вони більшою мірою відчували на собі вади колоніального статусу Канади порівняно з англосаксами, які сприймали владу британської корони в Канаді як власну.

До цього часу англомовні громадяни Канади розглядали британську колоніальну спадщину як явище позитивне і прогресивне, явище, яке сформувало міцні історичні корені канадського суспільства. Політична система Канади та зовнішня політика країни до цього часу перебуває під сильним впливом британських традицій, що проявляється в рисах політичної системи країни, починаючи з державної атрибутики й закінчуючи призначенням генерал-губернатора Канади британською королевою. З іншого боку, така єдність породжувала ліберальне ставлення метрополії до своєї колонії, заселеної її співвітчизниками. Метрополія вважала канадське суспільство своїм. Відмінність полягла тільки в тому, що воно мешкало на території, відділеній від Британії Атлантичним океаном.

Британії не було потреби знищувати національну тканину канадського суспільства тому, що вона була єдина з британцями – англосаксонська. В історичній пам'яті англомовного суспільства Канади залишається глибоке уявлення про Велику Британію як свою далеку історичну та етнічну батьківщину. Таке позитивне сприйняття свого колоніального минулого служить для Канади могутнім зовнішнім якорем, який дозволяє утримувати їй свою ідентичність та державну незалежність, уникати перспективи бути повністю втягнутою в орбіту інтересів США.

Україна, як і Канада, теж була колонією двох імперій. Її західна частина свого часу належала до Австро-Угорської імперії, східна – до Російської імперії. Як Франція в Канаді, так і Австро-Угорщина в Україні володарювали нетривалий час. До того ж Австро-Угорська імперія проводила досить ліберальну політику щодо національної культури народів, над якими вона панувала. У таких умовах процес самоусвідомлення нації відбувався досить швидко і безкровно. У результаті народи, що населяли Центральну Європу, перетворились на самодостатні нації.

Населення Західної України, перебуваючи в таких історичних умовах, теж дійшло самоусвідомлення себе як української нації. Східна частина України, яка увійшла до складу Російської імперії, була в суттєво відмінних від західної

частини умовах. Умови ці визначались особливостями імперського розвитку російського суспільства та російської державності. Примат великодержавності над національною самоідентичністю був головною особливістю формування російської нації. Така парадигма розвитку Росії становила певне соціальне, українське несприятливе підґрунтя для формування української нації, будівництва суверенної держави та реалізації зовнішньої політики незалежної України [10, с. 25-26].

Інший важливий чинник, який поєднує інтереси двох країн – українська діаспора в Канаді. Особливості українсько-канадського співробітництва обумовлені наявністю 1,3-мільйонної української діаспори в Канаді, що має надзвичайно розвинену систему громадських та культурних організацій, наукових та дослідницьких установ, музеїв, художніх колективів, мистецьких об'єднань. Це сприяє прямим міжособистісним контактам між громадянами наших країн, а також безпосереднє співробітництво між такими організаціями в Канаді та подібними установами в Україні. Протягом десятиліть українці в Канаді накопичували значний духовно-культурний потенціал, створювались численні наукові, літературні, художні цінності, там працювали і працюють багато видатних українських вчених, письменників, художників.

Так, до середини XX ст. саме Вінніпег став центром культурного життя української діаспори в Канаді. Згодом Торонто і Едмонтон продовжили духовно-культурний і просвітницький запал українства на території Північної Америки. Ці міста проявили себе як потужні осередки українських культурних організацій та видавничих сфер. Зокрема, газетно-видавнича справа у провінції Альберта базувалася на журналах «Нова громада», «Українські вісті»; у м. Торонто статті українською мовою можна прочитати у виданнях «Гомін України», «Новий шлях» та ін. Канадці українського походження ніколи не поривали зв'язків із землею своїх предків, маючи в цьому невичерпне джерело натхнення і сили для етнічного самовизначення. Опубліковані документи свідчать про значну допомогу, яку вони надавали своїй історичній батьківщині вже у другій половині XX ст., збираючи кошти, жертвуючи власні скромні заощадження на придбання

медикаментів, медичного обладнання і устаткування, яких так потребувала повоєнна Україна.

Українська діаспора, представляючи собою неекономічну групу тиску, активно включена в процес формування українсько-канадських відносин. Українські канадці стають ініціаторами та безпосередніми дійовими особами як виконавці, керівники, експерти і консультанти численних проектів і програм двостороннього співробітництва. Українська діаспора, в свою чергу, зіграла значну роль у формуванні іміджу незалежної України в Канаді, в популяризації української внутрішньої та зовнішньої політики, що сприяло формуванню дружніх взаємовигідних відносин між двома країнами [4, с. 28].

За даними канадського перепису населення 1991 року, при загальному населенні у трохи менше 27 млн, українське походження мали 406 645 жителів країни. Перепис населення 2016-го року показав вже 1 359 655 канадських українців при загальному населенні країни 34 460 065 осіб. Тобто пропорційно кількість українців зросла з 1,5% до майже 4% від загального населення. Звісно, причина такого суттєвого зростання не лише міграція, а й визнання самими канадцами свого українського походження. Однак незаперечним залишається те, що українців у Канаді стало більше.

З плином часу лише зміцнів заснований у 1940 році Конгрес українців Канади, який об'єднав більшість українських організацій Канади та вже понад 80 років залишається рупором впливової української громади. Керівництво Конгресу намагається йти в ногу із часом та максимально залучати до своєї діяльності молодих діаспорян [19].

Окрім того, українці неодноразово обирались мерами Едмонтону і Вінніпега, міст найбільш компактного проживання української громади. Близько 100 українців обирались у провінційні законодавчі органи, майже 30 – були членами федерального парламенту, 5 – сенаторами, 10 із них призначались міністрами, включно із сучасним міністром закордонних справ Канади Христею Фріланд, а пан Р. Дж. Гнатишин був обраний генерал-губернатором Канади [10, с. 26].

У якості комплексної допомоги Україні можна навести діяльність діаспори в справі подолання наслідків Чорнобильської катастрофи. Потрібно відзначити, що найбільш активно та, по суті, першими відреагували на це власне представники української діаспори. Так, у м. Вінніпезі в жовтні 1986 р. на XV Конгресі Комітету українців Канади (який згодом перейменовано на Конгрес українців Канади) створено комісію для збирання інформації про наслідки ядерної катастрофи та ситуацію в районах, що постраждали від неї. Згодом цю інформацію почали поширюватися в міжнародних організаціях, а також серед учасників конференції з безпеки й співробітництва в Європі, із метою привернення уваги до проблем наслідків техногенної катастрофи. Тож проблема набула розголосу й питання надання допомоги почало обговорюватись і на рівні офіційної влади.

Потрібно відзначити, що специфікою допомоги з боку Канади в проблемах подолання наслідків Чорнобильської аварії є саме комбінація офіційної підтримки України (із боку канадського уряду) і неофіційної, (із боку канадських громадян, більшість із яких мають українське коріння). Узагальнення щодо канадської допомоги Україні в контексті подолання наслідків чорнобильської катастрофи вже здійснювались автором. Тому відзначимо лише, що офіційну державну допомогу здебільшого орієнтовано на участь у багатосторонніх міжнародних заходах та, зокрема, підтримку такого масштабного проекту як «Укриття», а допомога з боку канадської громади українського походження була сфокусована на наданні різноманітної гуманітарної допомоги безпосередньо постраждалим від Чорнобильської трагедії українцям. І таких прикладів об'єднаної допомоги можна навести безліч.

Особливу позитивну роль відіграють офіційна та діаспорна Канада в питаннях підтримки територіальної цілісності й збереження суверенітету України в період із часів Революції гідності (2013 р.) та російської агресії (із 2014 р.). Канада офіційно висловлюється за підтримку нашої держави на міжнародному рівні. Окрім того, запроваджує санкції проти Росії й бере участь у мораторіях стосовно російських проектів у різних міжнародних організаціях.

Офіційну підтримку територіальної цілісності України висловлювали прем'єр-міністри Канади С. Гарпер і нині чинний Дж. Трюдо, міністр закордонних справ Х. Фріленд та інші високопосадовці. Проблема допомоги й підтримки Україні з боку Канади в період від 2014 р. також потребує окремого комплексного дослідження: Канада стала не лише адвокатом українських інтересів на міжнародній арені в часи гібридної війни, а й істотно допомагає нашій державі в справі проведення реформ і підтримки української армії [20, с. 14].

Канада була першою західною країною, яка визнала незалежність України 02 грудня 1991 р., на наступний день після проведення Всеукраїнського референдуму. Таке рішення прийнято як данину величезній українській громаді, що проживала в Канаді й протягом багатьох років активно виступала за незалежність своєї історичної батьківщини. Дипломатичні відносини між двома державами офіційно встановлено з 27 січня 1992 р. за допомогою обміну нотами між Міністром закордонних справ України Анатолієм Зленком і Міністром закордонних справ Канади Барбарою МакДугал. Із того часу канадсько-українські стосунки набули статусу особливого партнерства [20 с. 7].

Починаючи з 1991 р., уряд Канади надавав підтримку зусиллям України з розбудови демократичного суспільства та ринкової економіки, вирішення соціальних та екологічних проблем, а також поглиблення існуючих політичних та економічних зв'язків між двома державами. Канада послідовно надавала нашій державі політичну та технічну підтримку у приєднанні України до СОТ. Канада стала однією з країн, які підписали з Україною двосторонній протокол щодо доступу до ринків товарів та послуг (20 лютого 2002 р.). Канада надавала допомогу для вирішення певних соціальних і екологічних проблем, демонтажу ядерної зброї та підтримки ядерної безпеки в Україні. Оттава також взяла на себе зобов'язання підтримувати Україну в МВФ та Організації Економічного Співробітництва, а також допомогти їй приєднатись до ГАТТ. Україна та Канада виступили за розвиток економічних відносин, які ґрунтуються на засадах рівності, недискримінації та взаємної вигоди. Це створювало певні передумови для подолання Україною бар'єрів економічного протекціонізму та

дискримінаційних правових норм, запроваджених країнами Заходу ще в часи «холодної війни» для можливих країн-конкурентів, й дозволило розпочати складний процес входження в світову ринкову економічну систему. Канада надала технічну і фінансову допомогу урядові України в програмі запровадження національної грошової одиниці – гривні. Сьогодні Канада надає всебічну підтримку в українській кризі та підтримує територіальну цілісність нашої держави [4, с. 28].

Отже, процес становлення та розвитку двосторонніх відносин України та Канади від часу проголошення незалежності України відбувався достатньо динамічно. Відтак серед основних чинників особливостей та суті динаміки варто відзначити наступні. По-перше, активна діяльність української діаспори, яка займає першочергове місце у формуванні позитивного іміджу України та підготувала фундамент для визнання незалежності своєї батьківщини, а упродовж всього періоду незалежності є надійним джерелом підтримки двосторонніх відносин між Україною та Канадою на офіційному рівні. По-друге, це розвинена система дипломатичних представництв та консульств, які забезпечують оптимальне співвідношення формалізованих та неформальних контактів між урядовими особами та інститутами громадянського суспільства, які можна вважати базовим елементом інституційної матриці двосторонніх відносин України та Канади. По-третє, це стратегії діяльності послів Канади в Україні та України у Канаді, зорієнтованих на використання усього комплексу джерел двосторонніх відносин, з яких основним є українська діаспора Канади.

1.2 Нормативно-правова основа україно-канадських відносин

Правовим змістом двосторонніх відносин є узгодження волі або позиції держав методом компромісу. Процес узгодження відображає суть і реальність системи міжнародних відносин та внутрішньополітичних процесів на рівні окремих держав, а його результат зобов'язує учасників двосторонніх відносин

визнати силу досягнутих домовленостей. Держави як суб'єкти міжнародних відносин укладають договори одна з одною для спільного розв'язання геополітичних проблем, управління торговими потоками, впорядкування міграційних процесів, протидії злочинності, запобігання екологічним катастрофам, сприяння освітній та культурній взаємодії. Саме держави через свій суверенітет та суб'єктність у міжнародних відносинах є безпосередніми учасниками творення або санкціонування норм національного та міжнародного права [5, с. 210-211].

Формування нормативно-правового каркасу двосторонніх відносин України та Канади розпочалося після проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року. Під час візиту до Канади у вересні 1991 року, українська делегація, очолювана Головою Верховної Ради України Л. Кравчуком, провела переговори між Міністром закордонних справ України А. Зленком та Державним Секретарем закордонних справ Канади Б. МакДугал. Результатом було підписання 22 вересня 1991 року «Декларації про відносини між Україною та Канадою» [1].

Здається доволі символічним той факт, що перший міжнародний документ у системі українсько-канадських відносин був підписаний в Оттаві та містив посилення на історичні зв'язки між народами України і Канади. Зокрема, у Декларації зазначено, що сторони, «бажаючи розвивати і поглиблювати контакти на всіх рівнях і заохочувати обміни в галузях політики, науки, техніки, освіти і спорту, а також у інших сферах, проголошують, що у визначенні характеру і форми майбутніх відносин між Україною і Канадою вони поважатимуть вільно та демократично висловлений вибір народу України і керуватимуться принципами міжнародного права».

Декларація започаткувала розгортання двосторонніх відносин через систему законодавчих та нормативних актів, якими вони регулюються й дотепер. Одним з перших таких актів став «Меморандум про взаєморозуміння щодо консультацій між Урядом України і Урядом Канади», підписаний в Нью-Йорку 23 вересня 1992 року [7].

Меморандум декларував прагнення до формування та розвитку гармонійних відносин та взаємовигідного співробітництва між державами і народами, спрямованого на зміцнення взаємної довіри і зміцнення демократичного партнерства України з Канадою як рівноправних суб'єктів міжнародних відносин. Інструментом розвитку гармонійних відносин та взаємовигідного співробітництва визначалися двосторонні консультації з міжнародних, європейських та регіональних проблем та з питань розвитку двосторонніх відносин на рівні міністрів, їх заступників, керівників підрозділів інших рівнів. Зустрічі Міністра закордонних справ України та Державного Секретаря у закордонних справах Канади, або їх повноважних представників, мали відбуватися щонайменше один раз на рік. Важливо, що «Меморандум про взаєморозуміння щодо консультацій між Урядом України і Урядом Канади» визнавав та закріплював доречність створення робочих груп експертів, узгодження позицій двох держав у форматі робочих консультацій напередодні сесій Генеральної Асамблеї ООН, міжнародних конференцій та нарад з європейських проблем та підтримування тісних зв'язків в дусі конструктивного співробітництва між делегаціями та дипломатичними представниками України і Канади в ООН, інших міжнародних організаціях і форумах.

Характер двосторонніх відносин між Україною та Канадою зафіксований у «Спільній Декларації про особливе партнерство між Україною та Канадою», підписаній у м. Києві 31 березня 1994 року, доречно погодитися з українським дослідником Г. Перепелицею, який вбачає значення даного документа в тому, що «в ній визначались засади особливого партнерства як більш високого рівня взаємовідносин, ніж звичайне співробітництво» [5, с. 212].

Спільною Декларацією про особливе партнерство Україна та Канада прагнули «створити надійні підвалини для розбудови двосторонніх відносин на принципах взаємної довіри та поваги» [12].

Макар В. Ю. у своєму дослідженні звертає увагу на те, що: по-перше, безпечне існування та територіальна цілісність вільної, незалежної, процвітаючої і суверенної України позиціонувалися в документі як відповідність

визначальним інтересам Канади; по-друге, визнавалася відданість молодій незалежній державі України принципам демократії і ринкової економіки та її зусилля до творення суспільства, заснованого на верховенстві закону, повазі прав людини та основоположних свобод демократії; по-третє, через визнання внеску у розвиток справедливого і мирного світу, прагнення зміцнити безпеку в Європі, особливо в регіоні ЦСЄ, стверджувалася міжнародна суб'єктність України; по-четверте, означення розуміння Україною необхідності зміцнення систем співробітництва та уникнення односторонніх дій, збагачення особливих зв'язків, які історично склалися, сприяння розвитку двостороннього співробітництва в усіх галузях і сферах стверджувало нашу державу як надійного партнера у системах двосторонніх, багатосторонніх та, загалом, міжнародних відносин [5]. Закріплені документом характеристики України як партнера у двосторонніх відносинах сприяло визначенню її як дружньої до Канади держави, а партнерства – як особливого.

«Спільна Декларація про особливе партнерство між Україною та Канадою» заклала фундамент особливого партнерства та визначила його найосновніші характеристики, а саме:

- проведення двосторонніх та багатосторонніх консультацій з найважливіших питань міжнародних відносин;
- розвиток тісних двосторонніх відносин на основі принципів взаємної вигоди у галузях політики, економіки, безпеки, культури, науки, охорони навколишнього середовища;
- створення та практична реалізація ефективної договірно-правової бази для розширення двосторонніх відносин;
- співпраця в галузі превентивної дипломатії в рамках діяльності ООН, програми НАТО «Партнерство заради миру» та інших міжнародних організацій;
- підтримка міжнародних зусиль у сфері озброєнь та ядерного роззброєння;
- розвиток співробітництва в галузі захисту та поліпшення екології, зокрема й щодо подолання наслідків Чорнобильської катастрофи;

- розвиток взаємовигідного економічного співробітництва на засадах рівності, недискримінації та взаємної вигоди;
- сприяння розвитку прямих контактів між громадянами та інститутами громадянського суспільства, адже справжнє партнерство не існує без свободи народів розвивати такі контакти;
- заохочення співробітництва та партнерських відносин на регіональному рівні між областями України та провінціями Канади;
- активна співпраця з поширення інформації про національні досягнення у галузях культури, науки й освіти.

Вирішальним аспектом Декларації стало й те, що суть особливого партнерства України та Канади розкривалася через надання Україні гарантій забезпечення національної безпеки, проте із певним застереженням – як без'ядерної держави та як такої, котра утримується від надання допомоги третій стороні, яка бере участь у конфлікті з учасницею Декларації. Загалом, із найбільш актуальних проблем міжнародної та національної безпеки були визначені чотири пріоритетні напрями двосторонніх відносин між Україною та Канадою в рамках парадигми особливого партнерства, зокрема: підтримка миру та стабільності в Європі без традиційного поділу на сфери впливу; скорочення озброєнь та ядерне роззброєння України; подолання наслідків Чорнобильської катастрофи та підвищення рівня безпеки ядерних реакторів в Україні; захист природного середовища та покращення стану екологічної безпеки [5, с. 212-214].

Основоположним моментом Декларації є орієнтація на підтримання політичного діалогу, що знайшло відображення у візиті (1994 р.) Президента Л. Кучми до Канади. Під час своєї поїздки Глава української держави підписав низку угод, якими закріплювалися позитивні результати, які відіграли значну стимулюючу роль у розвитку українсько-канадських відносин. Зокрема, керуючись «Спільною Декларацією про особливе партнерство між Україною та Канадою», 24 жовтня 1994 року в м. Оттаві була підписана «Угода про дружбу і співробітництво між Україною і Канадою», ратифікована Україною в лютому 1995 року. Угода відображала наміри сторін «закласти політичні підвалини для

довгострокового, конструктивного і динамічного партнерства, як на двосторонній, так і багатосторонній основі» та фактично розгортала зміст особливого партнерства України з Канадою через такі його характеристики як довгострокове, конструктивне та динамічне партнерство, ґрунтоване на взаємній довірі, повазі, солідарності, співробітництві. Ціннісним підґрунтям особливого партнерства визначалися спільна відданість демократії та економічній свободі, а його метою – утвердження прав людини, демократичних цінностей, соціальної справедливості та процвітання, утримування від взаємного використання сили проти територіальної цілісності або політичної незалежності [17].

Водночас із «Угодою про дружбу і співробітництво між Україною і Канадою», 24 жовтня 1994 року в м. Оттаві підписано й ряд інших двосторонніх договорів, серед яких особливо значущим був «Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України і Урядом Канади стосовно канадської програми співробітництва» з підтримки переходу до ринкової економіки й демократичного розвитку України та активізації торгових та інвестиційних відносин. Канадська програма співробітництва охоплює «програми і проекти в рамках загальних категорій політичного й економічного співробітництва, освіти і навчання, технічного співробітництва, співробітництва в галузі соціального розвитку, гуманітарної допомоги і співробітництва в галузі ядерної безпеки, але не обмежуватиметься ними» [6].

Канадська програма співробітництва включала такі компоненти: призначення канадських радників та експертів в Україні для місій і проектів співробітництва; надання стипендій громадянам України для навчання та професійної підготовки; постачання обладнання, матеріалів, товарів і послуг для виконання проектів співробітництва в Україні; розвиток та сприяння діловим відносинам між корпораціями, установами й окремими особами; направлення місій в Україну для аналізу і оцінки проектів співробітництва. Важливо, що всі зазначені компоненти Канадської програми співробітництва можуть здійснюватися на двосторонніх, багатосторонніх та регіональних засадах. Координаторами реалізації Канадської програми співробітництва з канадського

боку визначене Бюро допомоги країнам Центральної та Східної Європи при Міністерстві закордонних справ і міжнародної торгівлі Канади, з українського – Агентство міжнародного співробітництва та інвестицій, які наділялися правом переглядати програму співробітництва щороку або у разі потреби.

Отже, у період становлення незалежної України відбулося підписання визначених декларацій, угод та меморандумів, якими були закладені формат, принципи та основні характеристики двосторонніх відносин України та Канади за типом особливого партнерства. Розвиток таких відносин з 2001 р. підтверджений у «Спільній Декларації про подальший розвиток відносин особливого партнерства між Україною і Канадою», підписаній Міністром закордонних справ України А. Зленком та Міністром закордонних справ Канади Д. Менлі 5 грудня 2001 року у м. Києві. В документі підтверджувалися норми та принципи двосторонніх відносин, закладені «Спільною Декларацією про відносини особливого партнерства між Україною і Канадою» від 31 березня 1994 року, відіграли надзвичайно важливу позитивну роль, тому продовжують залишатися чинними та діючими [13].

Подальша кодифікація спільних інтересів України та Канади поглибити двосторонні відносини через оновлення пріоритетів у сферах економіки, політики, безпеки, гуманітарних справ і культури була здійснена 24 вересня 2009 р., коли міністри закордонних справ двох країн В. Хандогій та Л. Кеннон уклали «Дорожню карту українсько-канадських відносин». Двосторонні відносини між Україною та Канадою позиціонуються як динамічні відносини друзів і надійних партнерів, «які ґрунтуються на особливих історичних та культурних зв'язках, збагачених та скріплених наявністю у Канаді понад мільйонної громади канадців українського походження» і в подальшому будуть розвиватися на основі спільних цінностей та інтересів, серед яких найважливішими є поширення демократії, верховенства права, захист прав людини, гарантування територіальної цілісності та безпеки, підтримка інновацій і технологічного розвитку.

«Дорожня карта українсько-канадських відносин» чітко визначила принципи розгортання співробітництва між Україною та Канадою, серед яких взаємне розуміння та визнання демократії як головної гарантії безпеки, процвітання, свободи, яка спирається на верховенство права та підтримується належним урядуванням; співробітництво у сфері оборони та безпеки як відповідь на сучасні геополітичні виклики; взаємна підтримка суверенітету, незалежності і територіальної цілісності, як основа двосторонніх відносин; всебічна співпраця як чинник процвітання, добробуту та безпеки євроатлантичної спільноти.

Співробітництво в економічній, торговельній та енергетичній сферах між Україною та Канадою традиційно визначалося як зорієнтоване на створення робочих місць, економічне зростання, підтримку реформ, лібералізацію економіки, розвиток сприятливого бізнес-клімату, забезпечення взаємного доступу на ринки товарів і послуг. Натомість міжособистісні контакти та культурні обміни як структурний елемент дорожньої карти українсько-канадських відносин вийшов за рамки традиційних маркерів двосторонніх відносин. Зберігаючи орієнтацію на розвиток міжособистісних зв'язків через двосторонні культурні, освітні та професійні обміни, Україна і Канада домовилися про їхні пріоритети, до яких внесено молодіжні обміни та прямі контакти між громадськими організаціями. Також у «Дорожній карті українсько-канадських відносин» зафіксовано, що Україна високо цінує визнання Голодомору 1932–1933 рр. в Україні актом геноциду українського народу та співпрацю щодо сприяння вшануванню і підвищенню рівня обізнаності з актом Голодомору та його причинами в рамках міжнародних організацій [5, с. 219-220].

Розвиток двосторонніх відносин в основних сферах і галузях двостороннього співробітництва регулюється низкою міжурядових і міжвідомчих документів. При цьому, варто зауважити, що найбільш продуктивно створення нормативно-правового каркасу двосторонніх відносин відбувалося упродовж 1991–1999 років. Насамперед це пов'язано із тим, що саме в зазначений часовий проміжок були укладені договори, які встановили підґрунтя для подальшого особливого партнерства України і Канади на

правовому рівні. В свою чергу, наступні десятиліття відзначилися розгортанням договірних домовленостей на рівні деталізації, зокрема у тих сферах, які складали предмет договірних відносин.

Узагальнюючи та систематизуючи договірно-правову базу українсько-канадського особливого партнерства, Г. Перепелиця доводить, що вона є сукупністю правового унормування чотирьох ключових напрямів взаємовідносин між Україною та Канадою в рамках особливого партнерства, що стосуються найбільш актуальних проблем міжнародної та національної безпеки, притаманних першому десятиліттю після закінчення холодної війни (підтримання постбіполярного миру та стабільності у Європі, уникаючи поділу на сфери впливу; скорочення надлишкового та ядерного озброєння; досягнення ядерного роззброєння України; подолання негативних наслідків Чорнобильської катастрофи; захист і покращення стану навколишнього середовища).

На думку дослідника В. Балюка, відносини між Канадою та незалежною Україною розвиваються, спираючись на формулу особливого партнерства та відповідну договірну основу для взаємного політичного, економічного, військового та культурного співробітництва. Труднощі у взаємній співпраці часто виникають внаслідок складної внутрішньої та міжнародної ситуації в Україні.

Отже, двосторонні відносини України та Канади в розрізі правової кодифікації мають два головних аспекти, зокрема, національний, який уособлює собою участь у двосторонніх відносинах із необхідності задоволення внутрішніх потреб соціально-економічного розвитку в кожній окремій державі та міжнародний, який відображає усвідомлення необхідності забезпечення спільних інтересів, з якими пов'язані національні інтереси держав. Співвідношення зазначених аспектів відображається через тісну взаємодію норм міжнародного та внутрішнього права держав, що формує принципи та порядок двосторонніх відносин і надає їм статусу соціально необхідних та політично значущих [5, с. 233].

1.3 Основні напрями співробітництва сторін

Основними принципами двосторонньої співпраці та розвитку зовнішньоекономічної політики між державами визначено взаємне розуміння й визнання того, що демократія є головною гарантією безпеки, процвітання й свободи, має спиратися на верховенство права та підтримуватися належним управлінням; співробітництво у сфері оборони й безпеки є основою ефективної відповіді викликам миру та безпеки; взаємна підтримка суверенітету, незалежності й територіальної цілісності, уключаючи право кожної держави вільно обирати власну внутрішню та зовнішню політику – головне в наших двосторонніх відносинах; усебічна співпраця між Україною й Канадою сприяє процвітання, добробуту та безпеці євроатлантичної спільноти.

Однією з найбільш важливих сфер українсько-канадського особливого партнерства є взаємодія у справах науки і високих технологій. Українсько-канадське співробітництво у сфері науки і технологій має значний потенціал для розвитку. Україна передусім зацікавлена у залученні канадських енергозберігаючих технологій, передусім в енергетичну сферу, у т. ч. технології важководневого водо-водяного ядерного реактора виробництва Канади (КАНДУ), яка дозволяє використовувати для палива незбагачений уран, а також відходи палива існуючих в Україні реакторів.

Іншим перспективним напрямом розвитку співробітництва є аерокосмічна галузь. Значного поступу в цьому надав українсько-канадський аерокосмічний форум, що відбувся у вересні 2009 року в Україні, у якому взяли участь близько 50 українських компаній та більше 10 провідних канадських компаній. Свідченням такого поступу стало надання Корпорацією розвитку експорту Канади (EDC) 254 мільйонів доларів канадській компанії «Мак Дональд, Деттвілер та Асошіейтс Лтд». (MDA) для фінансування створення повномасштабної комунікаційної супутникової системи для Національного космічного агентства України (NSAU).

Участь EDC у цьому захоплюючому міжнародному проекті допомогла компанії MDA, одній з найкращих високотехнічних компаній Канади,

забезпечити цю переможну угоду. Підтримка EDC не тільки важлива для компанії MDA, але також створює нові можливості постачання для інших провідних канадських компаній, коли вони виходять на ринки, що розвиваються [10, с. 29].

Слід відмітити також співробітництво у сфері освіти. Прикладом цього виступають безліч освітніх програм та достатньо широка нормативно-правова база. Канадський уряд сприяв розвитку освіти України через проведення безлічі семінарів і тренінгів для викладачів освітніх закладів, фінансування та допомогу у формуванні навчально-методичних матеріалів, а також через запровадження обмінів для студентів, учнів та викладачів освітніх закладів. Це все позитивно вплинуло на розвиток освіти в Україні та зміцнило зв'язок між Україною та канадцами українського походження.

Перспективним напрямком являється й співробітництво у сфері теле- та кіновиробництва. Співробітництво у цій сфері може призвести, перш за все, до популяризації українського продукту закордоном, яке приведе до збільшення доходів. Бо саме сфера кіно зараз є однією з найбільш прибуткових сфер, які зможуть створити нові робочі місця та приведуть до зменшення безробіття в нашій країні, збільшення казни за рахунок податків [4, с. 30].

Наступним основним напрямком двостороннього співробітництва України та Канади є співробітництво в економічній сфері. Зв'язки у сфері економіки є основою в усьому спектрі двосторонніх відносин, тому що економічна привабливість держави – це найсильніший козир у її зовнішній політиці. Слід зазначити, що протягом XXI ст. спостерігається позитивна динаміка двостороннього товарообігу. Якщо в 1994 р. двосторонній товарообіг становив 51 млн. дол., то за підсумками 2020 року обсяги торгівлі товарами та послугами між Україною та Канадою склали 406 млн дол. США (-9% або -41 млн дол. у порівнянні з 2019 роком) [11].

Торговельно-економічна сфера економіки займає велику частку у відносинах з Канадою, про це свідчить нормативно-правова база, яка налічує понад три десятка принципово важливих документів. Особливе місце займає

сфера інвестицій. За допомогою канадських інвестицій відбувається зміцнення і розширення економіки України. Можна також відмітити, що основною сферою інвестицій є промисловість України. Канадські компанії розширюють свою діяльність в Україні та зміцнюють свої позиції, але існують і досить вагомі недоліки, які не дають у повному обсязі здійснювати інвестиційну діяльність компаніям Канади. Перш за все, це недосконалість української законодавчої бази, а також спроби рейдерських захоплень, які негативно впливають на інвестиційний імідж України. І все ж Канада першою серед західних країн ще у 1992 р. відкрила кредитну лінію Україні.

Також можна відмітити позитивну динаміку росту інвестицій, пов'язану з європейським вибором України. Особливе значення має також регіональне співробітництво на рівні провінцій Канади та відповідних областей України, до якого сторони виявляють взаємний інтерес. Українсько-канадські економічні відносини зазнали великих змін з моменту їх започаткування, на даному етапі вони переживають трансформацію, яка позитивно вплине на розвиток України як повноцінного члена міжнародної спільноти [4, с. 31].

Співробітництво у сфері миротворчої діяльності та превентивної дипломатії в рамках Організації Об'єднаних Націй, Організації з безпеки та співробітництва у Європі, а також у рамках Хартії про особливе партнерство між Україною і НАТО та програми «Партнерство заради миру» також залишилось провідним напрямом особливого партнерства між Україною і Канадою.

У «Пріоритетах українсько-канадських відносин» Україна та Канада зобов'язались продовжувати свою співпрацю в міжнародних миротворчих операціях. Канада вітає внесок України у справу безпеки та особливо відзначає направлення Україною військового персоналу до складу Міжнародних сил сприяння безпеці у Афганістані. У підсумковій частині цього документа Україна та Канада зобов'язались і надалі захищати спільні цінності євроатлантичної спільноти, зміцнювати мир та безпеку в регіоні та світі.

Що стосується співробітництва двох країн в оборонній сфері, то воно також переважно було підпорядковано участі в міжнародних миротворчих операціях

під проводом НАТО. Відповідно до «Пріоритетів українськоканадських відносин» Україна та Канада продовжуватимуть роботу з метою укладення домовленостей щодо співпраці в галузі транспортної авіації. Україна та Канада підтверджують їхнє прагнення продовжувати практику проведення військово-політичних консультацій. Україна вітає залучення Канади до використання Міжнародного миротворчого центру на Яворівському загальновійськовому полігоні в Україні та цінує активне залучення Канади до реформування Збройних Сил України (ЗСУ), зокрема шляхом реалізації Програми допомоги у військовій освіті (МТАР), і вітатиме залучення Канади до забезпечення функціонування Центру підготовки офіцерів для багатонаціональних штабів Національної академії оборони України.

У сфері міжнародної безпеки Україна та Канада зобов'язалися продовжувати ті чотири напрями розвитку партнерства, які були закладені в попередніх деклараціях про особливе партнерство. Так, Україна та Канада погодилися і надалі співпрацювати на двосторонньому та багатосторонньому рівнях у справі протидії міжнародному тероризму та його фінансуванню, а також міжнародній організованій злочинності, включаючи торгівлю людьми, піратство, незаконний обіг зброї та наркотиків і корупцію.

У плані нерозповсюдження ядерної зброї Україна та Канада продовжуватимуть протидіяти незаконному розповсюдженню матеріалів і технологій, що можуть використовуватись у цілях створення зброї масового знищення, шляхом дотримання міжнародних стандартів нерозповсюдження та ефективного застосування і посилення експортного контролю. Із цією метою вони також продовжать активну співпрацю в рамках режимів експортного контролю та відповідних міжнародних форумів.

Також обидві країни продовжать плідну співпрацю в рамках ініціативи групи G-8 «Глобальне партнерство проти розповсюдження зброї та матеріалів масового знищення» з метою надання реального внеску до справи попередження розповсюдження зброї та матеріалів, які можуть бути використані для виготовлення зброї масового знищення. Канада підтвердила в цьому документі

свої зобов'язання щодо подальшої співпраці з питань ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та перетворення об'єкта «Укриття» на місце, що є безпечним для людей і навколишнього середовища [10, с. 28-29].

Розвиток співробітництва в галузі захисту і поліпшення стану навколишнього природного середовища також входить до основних напрямків відносин особливого партнерства, що зафіксовано у відповідних деклараціях. Договірну-правову базу в імплементації цього напрямку складає низка міждержавних документів. Серед них: Адміністративна домовленість між Міністерством охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України і Контрольною радою з атомної енергії Канади згідно з Угодою між Урядом України та Урядом Канади про співробітництво у мирному використанні ядерної енергії, яка набула чинності 14 січня 1999 року та Меморандум про взаєморозуміння та співробітництво між Міністерством України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи і Міністерством природних ресурсів Канади, який був підписаний 28 лютого 1999 року.

Останній документ передбачає розвиток співробітництва, предметом якого є: географічні та/або земельні інформаційні системи (ГІС/ЗІС) та їх забезпечення; топографічне, аеронавігаційне та тематичне картографування; кадастрові та/або геодезичні зйомки та пов'язані з ними послуги; дистанційне зондування Землі, методологія та технологічні процеси; інші сфери взаємних інтересів, за визначенням Сторін. Згідно з цим Меморандумом співробітництво може набувати таких форм: обмін вченими та інформацією; навчання та практична підготовка фахівців; організація та забезпечення технічних семінарів та зустрічей; взаємодія та координація робіт з відповідними виробничими, науковими, професійними та іншими організаціями; підтримка співробітництва в геоматиці між відповідними виробничими та науковими підрозділами в обох країнах; інші форми співробітництва, які визначатимуться Сторонами.

Окремим важливим документом в сфері захисту навколишнього середовища в процесі ядерного роззброєння України можна вважати

Меморандум про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством навколишнього середовища Канади щодо Проекту з оцінки екологічного стану та рекультивації місць колишнього розташування міжконтинентальних балістичних ракет (МБР), який був підписаний українською та канадською сторонами 6 лютого 1996 року. Метою підписання цього документу було забезпечення сприяння Україні у екологічно надійному відновленні місць колишнього розташування МБР. Згідно з ним, Канадська Сторона надала Українській Стороні безоплатну допомогу у вигляді технічного і професійного обладнання та приладдя, технологій та відповідної підготовки персоналу на суму в 5,2 млн канадських доларів згідно з положеннями цього Меморандуму [9, с. 41].

Таким чином, вбачається, що пріоритетними сферами особливого партнерства у двосторонніх відносинах України та Канади визнані: політична сфера, сфери міжнародної безпеки, економічних відносин, міжрегіонального співробітництва, поглиблення ринкових реформ в Україні, демократичного розвитку та публічного управління, екологічної безпеки, громадянського суспільства.

РОЗДІЛ 2

ТОРГІВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ У ВІДНОСИНАХ УКРАЇНИ ТА КАНАДИ

2.1 Основні напрями та тенденції економічного співробітництва України і Канади

Принципи двосторонніх економічних відносин зафіксовані у «Декларації про економічне співробітництво між Україною і Канадою», прийнятій 7 липня 1992 р, згідно з якою до 1 січня 1993 р. Україна та Канада мали розпочати переговори про підготовку двосторонньої «Угоди про економічне співробітництво», яка мала замінити «Довгострокову Угоду між урядом Канади та урядом Союзу Радянських Соціалістичних Республік про розвиток економічного, промислового та науково-технічного співробітництва» (1976 р.). Важливими принципами проєктованих економічних двосторонніх відносин визначалися: визнання ефективності ринкової економіки; орієнтація на лібералізовану систему ринкових відносин, яка підвищує ефективність національної економіки; необхідність укріплення, розвитку та урізноманітнення економічного співробітництва в умовах захисту іноземних інвестицій; доречність поширення та диверсифікації зв'язків між діловими колами та оптимізації контактів між урядовими структурами, інститутами громадянського суспільства, підприємствами й асоціаціями; визнання громадських ініціатив як визначального джерела розширення бізнесу; необхідності взаємного інформування про зміни в національному законодавстві та нормативних актах, якими регулюються економічні відносини.

Дотримання цих принципів економічних відносин у пріоритетних секторах господарства мало забезпечуватися через встановлення механізму неофіційних і періодичних консультацій із питань економічного співробітництва між Міністерством зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України та Міністерством закордонних справ і міжнародної торгівлі Канади за участю

зацікавлених сторін, які представляють ділові кола, наукових і технічних експертів. Особливе місце відводилося розвиткові системи професійної та технічної освіти, зорієнтованої на створення сприятливої ділової атмосфери та культури виробництва [5, с. 223-224].

При цьому, відповідно до положень «Декларації про економічне співробітництво між Україною і Канадою» Україна і Канада зосередили двостороннє економічне співробітництво та обміни у таких пріоритетних секторах господарства:

- 1) енергетика, трубопроводи, а також безпека атомних електростанцій;
- 2) гірнича справа, включаючи геологічні дослідження та металургію;
- 3) лісова промисловість, зокрема, управління лісовим господарством;
- 4) телекомунікації та інформаційні технології;
- 5) сільське господарство та переробка продукції, зокрема, зберігання та реалізація;
- 6) будівельні технології та будівельні матеріали;
- 7) промисловість пов'язана з морем;
- 8) виробництво обладнання, зокрема, транспортного та сільськогосподарського;
- 9) інфраструктура, особливо великомасштабні проекти;
- 10) охорона здоров'я та виробництво споживчих товарів;
- 11) охорона навколишнього середовища;
- 12) підготовка кадрів в сфері бізнесу, зокрема з питань фінансів та приватизації;
- 13) аерокосмічні дослідження;
- 14) нафтопереробна промисловість;
- 15) інші галузі, які можуть бути взаємоузгоджені між відповідними економічними структурами і урядами [2].

Визнана «Декларацією про економічне співробітництво між Україною і Канадою» як необхідна, «Угода між Урядом України та Урядом Канади про економічне співробітництво» була підписана 24 жовтня 1994 р., ратифікована 20

червня 1995 р. та набрала чинності 8 серпня 1995 р. Надаючи оцінку напрямкам, які вказують на характер міждержавних відносин, слід наголосити, що в даній угоді двосторонні відносини особливого партнерства між Україною та Канадою висвітлюються як «традиційні зв'язки теплої дружби й сердечні відносини».

Цілями «Угоди між Урядом України та Урядом Канади про економічне співробітництво» визначене сприяння економічному співробітництву, торгівлі й інвестиціям, фінансовому, промислового та науково-технічному співробітництву на рівні компаній, підприємств, урядових агентств та інших зацікавлених суб'єктів економічних відносин. Також в ній чітко вказувалися способи досягнення означених цілей економічного співробітництва України та Канади, зокрема розширення двосторонньої торгівлі, сприяння взаємному доступу на ринки країн, виявлення взаємовигідних торговельних та інвестиційних можливостей.

Формою реалізації Угоди обрана Міжурядова Комісія з питань економічного співробітництва на рівні міністрів чи призначених ними осіб, на яку покладаються функції: контролю впровадження Угоди; контролю роботи комітетів і робочих груп, створених у рамках Угоди; розгляду питань, які можуть впливати на дію Угоди. Додатково, Міжурядова Комісія з питань економічного співробітництва отримала повноваження щодо заснування та делегування повноважень комітетам (тимчасовим чи постійним), робочим та експертним групам; запрошення підприємців до участі в її діяльності; розгляду питань, пов'язаних з Угодою про торговельні та комерційні відносини; узгодження інших заходів у процесі виконання своїх функцій. Важливо, що дія Угоди чинна доти, доки одна зі Сторін не припинить її дію, але вона може бути переглянута повністю або частково за взаємною домовленістю [14].

Пріоритетом поглиблення економічного співробітництва України та Канади є двостороння регіональна співпраця на рівні канадських провінцій і окремих регіонів України. Зокрема, Україною підписано низку угод про співробітництво в різних сферах, у тому числі у сфері бізнесу, із такими канадськими провінціями, як Саскачеван, Альберта, Монітоба й ін. Подальша співпраця між

представниками бізнесу окремих регіонів Канади та України забезпечить можливості для втілення нових інвестиційних проектів для українського бізнесу [20, с. 62].

За всю історію української незалежності, напевно, важко навести приклад більш дружньої та надійної співпраці, що спрямована на розвиток української державності без посягання на її суверенітет. Однак відносини Україна-Канада, як будь-який сучасний процес, потребують постійного розвитку.

Покращення та популяризація економічних відносин з країною кленового листа – це не лише про комерційну вигоду; це ключ до побудови міцного соціального діалогу між нашими країнами. Не достатньо відтворювати історичні зв'язки та спиратися на вплив української діаспори – варто докладати зусиль у побудові відносин на основі спільних інтересів. Саме такий принцип двосторонньої вигоди дасть змогу Україні розвивати довготривалі, міцні та дружні контакти з країнами світу.

2.2 Угода про вільну торгівлю України з Канадою і перспективи розвитку двосторонніх торговельно-інвестиційних відносин

1 серпня 2017 р. набула чинності Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою. Робота над її текстом і підписанням була досить довготривалою (шість раундів перемовин, починаючи з 2010 р.). Улітку 2015 р. текст документа парафовано, а в липні 2016 р. під час першого офіційного візиту прем'єр-міністра Канади Джастіна Трюдо до Києва угоду підписано. Імплементация Угоди про вільну торгівлю між Україною й Канадою (далі – CUFTA) піднімає низку правових, політичних та соціальних питань і потребує детального аналізу [15].

Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою (далі – Угода), закладає правові засади режиму вільної торгівлі між нашою країною та однією з найбільших у світі індустріалізованих демократичних держав – Канадою. Канада

входить до складу Великої сімки (G7), Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), є, разом з США та Мексикою, учасницею Північноамериканської угоди про вільну торгівлю (НАФТА).

Це перша, після Глибокої та всеохоплюючої Угоди про асоціацію з ЄС, угода з країною Північно-американського континенту, що охоплює ринок такого масштабу. Угода відкриває можливості для українського бізнесу на коротко- та довгострокову перспективу, а також дозволить диверсифікувати торговельні потоки з України.

Угода дозволить українському бізнесу отримати більші переваги, скориставшись можливостями від безмитного доступу до нового ринку, з іншої сторони, відкриваються можливості для імпорту сировини та передових технологій, що сприятиме економічному зростанню.

Україна серйозно сприймає потенціал майбутньої Угоди і твердо вірить, що вона буде ефективним інструментом для збільшення взаємного товарообороту.

Положення Угоди відповідають стандартам СОТ і зобов'язанням сторін в цій міжнародній організації, а також забезпечують поглиблення торговельного та економічного співробітництва в частині торгівлі товарами (промисловими, сільськогосподарськими, рибою та морепродуктами), захисту прав інтелектуальної власності, державних закупівель тощо [16].

Канада є важливим торговельним партнером України. CUFTA дозволила експортерам обох країн використовувати більше можливостей, покращила умови доступу до ринків та створила більш передбачуване та прозоре торгове середовище.

Хоча двостороння торгівля та інвестиції відродилися на початку 1990-х років після здобуття Україною незалежності, все ще є потенціал для зростання. З 2016 по 2020 рік товарообіг між двома країнами в середньому становив 340,6 млн доларів на рік: 213,4 млн доларів — канадський експорт в Україну та 127,3 млн доларів — український імпорт до Канади. За результатами 2021 року обсяг експорту українських товарів зріс майже вдвічі – з \$81,3 млн до \$160,1 млн.

CUFTA створить нові можливості для канадського та українського бізнесу, що зміцнить двосторонні торговельні відносини.

Український уряд здійснив необхідні реформи для стимулювання економічного зростання, включаючи заходи щодо подолання корупції та створення більш позитивного бізнес-клімату. Хоча ці зусилля прогресують, вони є лише початком довгого та амбітного процесу. Канада підтверджує свою тверду підтримку України у здійсненні реформ, необхідних для відновлення стабільності та процвітання на її території.

Україна є перспективною країною, що розвивається для канадських експортерів, що пропонує можливості у сільському господарстві та переробці харчових продуктів (включаючи рибу та морепродукти) та промислових товарах, таких як чавун і сталь, сільськогосподарське обладнання, аерокосмічні компоненти, пластмаси та косметика. CEFTA дозволяє канадським експортерам краще використовувати ці можливості, в тому числі завдяки розширеному доступу до ринку, включаючи зниження мит.

Уряд Канади прагне надати канадським підприємствам інструменти та допомогу, необхідні для досягнення успіху на світових ринках. У сучасній економіці, що ґрунтується на знаннях, угоди про вільну торгівлю (FTA) необхідно використовувати для скасування тарифів на товари, а також для вирішення проблем «за межами, таких як сертифікація продукції та технічні стандарти, які можуть спотворити або обмежити торгівлю або збільшити витрати або невизначеність для компаній, які прагнуть експортувати більше.

CUFTA містить розділи, що охоплюють різні сфери, включаючи доступ товарів на ринок; правила та процедури походження; сприяння торгівлі; надзвичайні заходи та торговельні засоби; санітарні та фітосанітарні заходи; технічні бар'єри в торгівлі; державні закупівлі; конкурентна політика, монополії та державні корпорації; інтелектуальна власність; електронна комерція; робота; середовище; торговельне співробітництво; інституційні домовленості та вирішення спорів.

Ця Угода приносить користь канадському бізнесу, поглиблює комерційні зв'язки та зміцнює двосторонні відносини між Канадою та Україною. Це також покращує співпрацю та підвищує прозорість регулювання,

Основні моменти:

- Після набуття чинності Угодою Україна скасувала мита приблизно на 86% нещодавнього імпорту України з Канади; його впровадять не пізніше 1 січня 2024 року решту тарифних поступок. Серед іншого, Україна скасує всі митні збори, які вона стягує з канадського експорту промислових товарів, риби та морепродуктів, а також переважну більшість своїх митних зборів на сільськогосподарську продукцію. Основними продуктами, які отримають негайний або можливий безмитний доступ, є яловичина, деякі бобові, злаки, олія каноли, оброблені харчові продукти, корми для тварин, заморожена риба, ікра, деякі види заліза та сталі, промислове обладнання, вироби з пластмас і косметика. Також буде скасовано мито на свіжу та охолоджену свинину,
- Після набуття чинності Угодою Канада скасувала 99,9% митних зборів, які вона стягувала з українського імпорту; не пізніше 1 січня 2024 року вона запровадить деякі тарифні поступки, що залишилися. Вона скасує мита на всі промислові товари, рибу та морепродукти, а також 99,9% імпорту сільськогосподарської продукції з України. Основними продуктами з цієї країни, які користуються безмитним доступом, є соняшникова олія, цукор та шоколадні кондитерські вироби, хлібобулочні вироби, горілка, чавун і сталь, одяг, керамічні вироби та руда.
- Канада виключила з заходів скасування тарифів усі мита, які застосовуються при перевищенні квот на продукти, що керуються поставками (молочні продукти, птиця, яйця), і жодні квоти на імпорт цих продуктів не були збільшені або встановлені. В результаті система управління поставками та три її основні опори (контроль виробництва, імпортерський контроль та контроль цін) залишаються недоторканими.

- Угода містить низку дисциплін та зобов'язань щодо нетарифних заходів, які мають на меті гарантувати, що жодні невинновдані бар'єри для торгівлі не перешкоджають розширенню доступу до ринку.

- Угода містить зобов'язання щодо сприяння торгівлі, спрямовані на зменшення бюрократії на кордоні.

- CUFTA надає компаніям пільговий доступ до контрактів центральних державних закупівель в обох країнах. Канадські постачальники мають право на справедливе, недискримінаційне та передбачуване ставлення під час участі в тендерах, що проводяться суб'єктами центрального уряду України, включаючи міністерства, відомства та декілька державних підприємств, таких як аеропорти, поштові служби та громадський транспорт (залізничний та мережі метро).

- Угода містить зобов'язання щодо захисту та забезпечення прав інтелектуальної власності (ІВ). Це дозволяє канадським власникам прав інтелектуальної власності вести бізнес на українському ринку з підвищеною впевненістю.

- CUFTA включає зобов'язання щодо застосування суворих екологічних стандартів, які відображають спільні зобов'язання Канади та України щодо захисту навколишнього середовища.

- CUFTA містить трудові зобов'язання та, зокрема, широкі зобов'язання щодо поваги до широкого кола міжнародно визнаних прав працівників, а також обов'язковий механізм вирішення спорів для забезпечення дотримання цих зобов'язань.

- Для полегшення торгівлі в цифровій економіці CEFTA містить главу, яка зобов'язує Канаду та Україну не стягувати митні збори чи будь-які інші форми зборів на цифрові продукти, які передаються в електронному вигляді.

- Угода також містить розділ про торговельне співробітництво, в якому Канада та Україна погоджуються сприяти співробітництву для забезпечення реалізації переваг, які очікуються від CUFTA.

Канада наділена великою кількістю природних ресурсів і населенням, що володіє творчістю та навичками для перетворення цих ресурсів у широкий

асортимент виробленої продукції. Виробничі потужності Канади охоплюють низку галузей, включаючи аерокосмічні, автомобільні, медичне обладнання, промислове обладнання, хімію та пластмаси. Якщо продукт можна виробляти, швидше за все, канадець вже виробляє його або намагається покращити. Приклади канадського експорту промислових товарів до України включають кам'яне вугілля, фармацевтику, цистерни та подібні контейнери, сільськогосподарську техніку та гірничодобувне обладнання.

Скасовуючи мита на канадські промислові товари, що експортуються в Україну, CUFTA покращує доступ цих товарів на український ринок. З моментом набрання Угоди чинності Україна скасувала митні збори на 75,2% вироблених товарів; так само до 1 січня 2024 року буде скасовано мита, що застосовуються до інших товарів цього типу (24,8%) .

Продукція заліза та сталі, промислове обладнання, вироби з пластмас та косметика є одними з основних експортованих Канадою промислових товарів, які виграють від скасування митних зборів.

Сільськогосподарський і агропродовольчий сектор Канади є одним з найдинамічніших у світі і відомий своїми надійними постачальниками високоякісної продукції. У багатьох країнах етикетка «Продукт Канади» є гарантією продукту найвищої якості. Канада може експортувати велику кількість стабільно високоякісних харчових продуктів, будь то журавлина та вишня з Британської Колумбії, оброблені харчові продукти з Квебеку та Онтаріо, яблука з острова принца Едуарда, зерно та бобові з прерій, яблука з Аннаполіса. Долина, або яловичина і свинина з різних куточків країни.

У період з 2016 по 2018 рік Канада займала в середньому п'яте місце серед світових експортерів сільськогосподарської та агропродовольчої продукції. Майже 50% канадців, які працюють у цій галузі, працюють у переробному сегменті, який використовує свіжі продукти для виготовлення оброблених харчових продуктів, готових страв, напоїв, харчових добавок та різноманітних високоякісних продуктів.

Приклади канадського сільського господарства та агропродовольчої продукції, що експортується в Україну, включають соєві боби, корм для домашніх тварин, заморожену свинину, продукти тваринного походження, оброблені харчові продукти, бобові та кленовий сироп.

Відповідно до CUFTA Україна скасовує більшість своїх сільськогосподарських тарифів. Основні сільськогосподарські продукти, які виграють від цього безмитного доступу, включають яловичину, свіжу та охолоджену свинину, бобові, зерно, рапсову олію, оброблені харчові продукти та корми для тварин. Заморожена свинина та деякі їстівні та жирні свинячі субпродукти отримують переваги від великого щорічного безмитного тарифу, набагато більшого, ніж нинішній експорт Канади в Україну.

Канада також відома своїм світовим експортом риби та морепродуктів. Канада, оточена Північним Льодовитим, Атлантичним і Тихим океанами і є домом для Великих озер, має одну з найбільших промисловостей у світі. Ця галузь є основним джерелом доходу приблизно для 1500 сільських та прибережних громад Канади. Канада є основним постачальником риби та морепродуктів в Україну. Основний експорт – заморожений хек, заморожені креветки, заморожена мойва, ікра лосося та заморожена скумбрія.

Відповідно до CUFTA Україна негайно скасувала всі тарифи на рибу та морепродукти, включаючи високі мита на оброблену та консервовану рибу та морепродукти, включаючи ікру та її замітники, а також свіжу, охолоджену та заморожену рибу.

Тарифні преференції, отримані в рамках CUFTA, надають переваги канадським виробникам, переробникам та експортерам по всій країні. Угода значно покращила доступ на ринок високоякісної канадської продукції, включаючи сільськогосподарську та промислову продукцію, а також рибу та морепродукти, а також просування деяких унікальних канадських експортних інтересів на українському ринку. Згідно з CUFTA:

- Україна до 1 січня 2024 року скасує переважну більшість своїх тарифів на сільськогосподарську продукцію, які можуть досягти 30%;

- Дуже невелика кількість сільськогосподарських тарифів, що становлять менше 0,1% поточного сільськогосподарського експорту Канади, підлягає зниженню, а не скасуванню;

- Канадські експортери свинини отримують безмитний доступ до свіжої та охолодженої свинини, а також велику річну безмитну тарифну квоту на заморожену свинину та певні свинячі субпродукти та жир, яка зростає з 10 000 до 20 000 тонн до 1 січня 2024 року;

- Митні збори на канадський експорт промислових товарів, які можуть досягти 25%, будуть поступово скасовані до 1 січня 2024 року;

- Мита на експорт канадської риби та морепродуктів в Україну, які можуть досягати 20%, були скасовані після набрання чинності Угодою;

- Україна скасовує тарифи до 5% на лісову продукцію до 1 січня 2022 року. Крім того, весь експорт звичайних канадських лісопродуктів в Україну вже отримує можливість негайного безмитного доступу.

Як наслідок, для багатьох товарів, доступ до яких був обмежений тарифами, канадські експортери тепер мають конкурентну перевагу перед країнами, які не мають угоди про вільну торгівлю з Україною. Так само канадські експортери зараз на рівних зі своїми конкурентами з країн, які вже уклали таку угоду з Україною.

CUFTA містить положення щодо усунення нетарифних бар'єрів, у тому числі щодо маркування, та забезпечення того, щоб санітарні та фітосанітарні заходи, що стосуються безпеки харчових продуктів, а також здоров'я рослин і тварин, не використовувалися як невинуватені бар'єри для торгівлі.

Використовуючи силу існуючих торговельних відносин між Канадою та Україною, CUFTA встановлює механізми, за допомогою яких дві країни можуть обговорювати невинуватені нетарифні бар'єри, включаючи їх запобігання та усунення, зокрема щодо експорту сільськогосподарської продукції, риби та морепродуктів. Ці механізми також передбачити створення комітету з торгівлі продуктами та правилами походження, а також підкомітетів, що спеціалізуються на сільському господарстві та оригінальних процедурах.

CUFTA також надає можливості та інструменти для регулюючих органів Канади та України для обміну інформацією, щоб краще зрозуміти нормативні вимоги один одного, що принесе користь як імпортерам, так і експортерам.

Відповідно до CUFTA, лише товари, які «походять» з території Канади чи України, мають право на пільговий тарифний режим. CUFTA, як і всі інші канадські угоди про вільну торгівлю, включає в себе «правила походження», які визначають частку виробництва продукту, яке має бути здійснено в Канаді чи Україні, щоб цей продукт вважався «похідним» і, отже, відповідав вимогам пільгових ставок мита. Правила походження, встановлені в рамках CUFTA, відображають виробничі моделі Канади та середовище постачання, що дозволяє канадським експортерам по всій країні скористатися перевагами тарифних преференцій CUFTA.

І Канада, і Україна хочуть, щоб митні процедури залишалися простими, ефективними, зрозумілими та передбачуваними, щоб полегшити торгівлю. CUFTA забезпечує прозорі та ефективні процедури, які допомагають забезпечити дотримання правил походження, не створюючи непотрібних бар'єрів для торгівлі. Інші положення CUFTA включають доступ до попередніх рішень щодо походження або тарифної класифікації продуктів; просування автоматизованих митних процедур шляхом використання інформаційних технологій з метою прискорення процедур випуску товарів; а також створення неупередженої та прозорої системи для розгляду скарг, що стосуються митних рішень та постанов. Завдяки всім цим положенням буде легше,

У розділі йдеться про надзвичайні заходи. Його мета – запобігти серйозним наслідкам для вітчизняної промисловості різкого збільшення імпорту внаслідок зниження тарифів, передбаченого CUFTA. Він містить перехідні положення (дійсні до 2024 року), які дозволяють у виняткових випадках тимчасове підвищення митних зборів.

Розділ CUFTA про санітарні та фітосанітарні заходи підтверджує волю Канади та України відповідно до Угоди Світової організації торгівлі (COT) про застосування санітарних та фітосанітарних заходів (SPS). Угода SPS визнає

право членів вживати заходів, необхідних для захисту життя або здоров'я людей, тварин або рослин. Заходи повинні ґрунтуватися на наукових принципах і не мати ефекту створення необґрунтованих обмежень у торгівлі. Відповідно до CUFTA, посадовці з Канади та України сприятимуть комунікації щодо санітарних та фітосанітарних питань, пов'язаних із торгівлею, та швидко працюватимуть над їх вирішенням, перш ніж вони стануть проблемами.

Зі скасуванням тарифів запобігання та усунення технічних бар'єрів у торгівлі (ТБТ) та інші види нетарифних заходів набувають ще більшого значення. Розділ ТБТ допомагає гарантувати, що технічні положення, процедури оцінки відповідності та інші заходи, пов'язані зі стандартами, не використовуються як бар'єри для торгівлі. Він також допомагає канадським експортерам, створюючи механізми для мінімізації та, де можливо, усунення негативних наслідків дискримінаційних або надмірних нормативних вимог.

Положення розділу про конкурентну політику, монополії та державні підприємства мають на меті забезпечити, щоб переваги вільної торгівлі не компенсувалися антиконкурентною діловою практикою. Хоча і Канада, і Україна прийняли закони про конкуренцію, CUFTA встановлює основу для ефективного захисту від антиконкурентної ділової практики, щоб зробити торговельне середовище справедливим і більш передбачуваним для канадських компаній і, зрештою, більш прибутковим для споживачів.

CUFTA надає компаніям пільговий доступ до закупівель на рівні центрального уряду обох країн. Канадські постачальники мають право на справедливе, недискримінаційне та передбачуване ставлення під час тендерів на закупівлі, представлених центральним урядом України, включаючи урядові відомства та установи, а також декілька державних підприємств, таких як аеропорти, пошта та державні установи, транспорт (метро та залізничні мережі).

Надзвичайно важливо, щоб економіка Канади, заснована на знаннях, яка є дуже динамічною, мала ефективний режим прав інтелектуальної власності. Це сприяє розвитку конкурентоспроможності, інновацій та творчості, а також стимулює створення та зростання робочих місць. Відповідно до CUFTA

положення про інтелектуальну власність допомагають забезпечити міцну та збалансовану основу для захисту та забезпечення прав інтелектуальної власності. Розділ про інтелектуальну власність містить зобов'язання, які сприяють співпраці між Канадою та Україною для посилення захисту та боротьби з порушеннями прав інтелектуальної власності.

CUFTA включає зобов'язання між Канадою та Україною скасувати митні збори та інші збори на цифрові продукти, що передаються в електронному вигляді, що заспокоює операторів і споживачів у провінціях і територіях Канади, які торгують поштою з Україною.

Канада включає положення про працю у свої торговельні угоди, щоб захистити свою конкурентну позицію та допомогти заохочувати та поважати трудові права в країнах-партнерах. Відповідно до положень про працю, узгоджених в останніх торговельних угодах, CUFTA включає всеосяжний розділ про працю, який має право на виконання.

У розділі про працю наголошується на співробітництві, але також міститься механізм вирішення спорів, який може призвести до накладення грошових штрафів у випадках невиконання вимог, а також інституційні механізми, призначені для контролю за дотриманням трудових зобов'язань.

CUFTA включає основну главу про навколишнє середовище. Екологічні зобов'язання CUFTA забезпечать рівні умови для канадського та українського бізнесу: обидві країни погоджуються не знижувати свої екологічні стандарти з метою сприяння торгівлі або залучення інвестицій. Угода також підтверджує взаємне бажання Канади та України підтримувати високий рівень охорони навколишнього середовища, продовжуючи розвивати своє торгове партнерство. Канада та Україна погоджуються ефективно застосовувати свої закони про охорону навколишнього середовища, сприяти більшій підзвітності, участі громадськості та прозорості, а також забезпечити громадянам доступ до внутрішніх засобів правового захисту у випадках порушення екологічного законодавства. Крім того, Канада та Україна домовилися про співпрацю у сферах, що становлять взаємний інтерес.

CUFTA містить розділ про CLC, щоб підкреслити важливу роль цього типу співпраці в наданні можливості обом країнам максимізувати вигоди від Угоди. У цій главі викладено намір Канади та України сприяти співробітництву у сфері торгівлі. Він також передбачає постійний діалог щодо використання цього співробітництва, щоб збільшити переваги Угоди, та перелічує для інформаційних цілей сфери, які можуть бути предметом цього [28].

27 січня 2022 року Канада та Україна в 30-ту річницю встановлення дипломатичних відносин між Україною та Канадою, оголосили про початок переговорів щодо модернізації Угоди про вільну торгівлю між Канадою та Україною (CUFTA).

CUFTA має пункт про перегляд (стаття 19.2), який зобов'язує дві країни переглянути Угоду протягом 2 років після її набрання чинності з метою її розширення, щоб включати нові сфери, які не є частиною початкової угоди, такі як інвестиції та торгівля послугами. . Сторони також досліджуватимуть сфери, не визначені в пункті про перегляд, наприклад, інклюзивну торгівлю. У липні 2019 року прем'єр-міністр Джастін Трюдо та президент України Володимир Зеленський домовилися модернізувати CUFTA, щоб створити нові можливості та хороші робочі місця для середнього класу як для канадців, так і для українців.

Канада провела громадські консультації на початку 2020 року, щоб дізнатися думку канадців щодо потенційної модернізації CUFTA. Звіт про консультації було опубліковано на веб-сайті Global Affairs Canada у травні 2020 року. Під час консультацій канадці висловили широкую підтримку модернізації угоди як засобу подальшого зміцнення двосторонніх комерційних відносин Канади та України та розвитку поточної взаємодії Канади з Україною.

Модернізація CUFTA створить нові можливості для максимізації переваг угоди для канадських працівників, підприємців та малих і середніх підприємств. Це також допоможе зміцнити міжнародну систему, засновану на правилах, шляхом просування чесної, інклюзивної та прозорої торгівлі з Україною та підтримає перспективи довгострокової безпеки, стабільності та широкого економічного розвитку в Україні [29].

Канадці загалом бачать цінність модернізації CUFTA як спосіб подальшого зміцнення двосторонніх комерційних відносин між Канадою та Україною та зв'язків між людьми, а також розширення співпраці Канади з Україною. Вони також визнають стратегічну важливість встановлення міцніших правил торгівлі та більшої прозорості для підтримки демократичних та економічних реформ в Україні. У світлі нинішньої сфери дії CUFTA, яка негайно скасувала митні збори для 86% експорту канадських товарів після його набуття чинності, відповіді зосереджені переважно на можливостях розширення Угоди на послуги та інвестиції, а також на різні види нетарифних бар'єрів. Крім того, зацікавлені сторони зазначили, що модернізація CUFTA дасть можливість включити нові положення, які відображатимуть цілі Канади щодо інклюзивної торгівлі, включаючи розділи про гендерні питання, малі та середні підприємства (МСП) та корінні народи [32].

Підписання угоди у 2017 році сприймалося насамперед як перший крок до лібералізації торгівлі. Вона із самого початку передбачалася як тестова, котра з проміжком часу дасть змогу зрозуміти, на які галузі економічного співробітництва краще спрямовувати наступну редакцію.

РОЗДІЛ 3

ДИНАМІКА ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ

ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА КАНАДИ

3.1 Масштаби та динаміка зовнішньої торгівлі

Із часу здобуття незалежності Україною й встановлення дипломатичних відносин із Канадою (27 січня 1992 р.) до сьогодні зовнішньоторговельні відносини між обома країнами постійно розширювалися, хоча їх динаміка була нестабільною через різні причини та обставини. Поки що Україна й Канада за обсягами взаємної торгівлі товарами й послугами не є основними торговельними партнерами один для одного.

Проведений аналіз зовнішньоторговельних зв'язків між Україною й Канадою з початку ХХІ ст. до сьогодні показав, що зовнішньоторговельний оборот торгівлі товарами постійно збільшувався до світової економічної кризи 2009 р. Якщо у 2002 р. він становив 63,6 млн дол. США, то у 2008 р. він досяг показника в 404,3 млн дол. США, що є максимальним значенням за всі роки українсько-канадських торговельних зв'язків.

У наступні роки динаміка двосторонньої зовнішньої торгівлі була нестійкою. Так, у 2009 р. обсяги зовнішньоторговельного обороту зменшилися до 197,8 млн дол., тобто в понад 2 рази. У наступні роки 2010–2011 рр. він дещо збільшився до 330,3 млн дол. США у 2011 р., проте надалі знову відбувся спад, що було зумовлено початком військової агресії Росії проти України в Криму й на Донбасі. Так, у 2016 р. обсяг зовнішньоторговельного обороту становив 246,2 млн дол. США з деяким покращенням у 2017 р. Так, за даними Державної служби статистики України, за 9 місяців 2017 р. зовнішньоторговельний оборот уже становив 247,6 млн дол. США, що свідчить про певну активізацію українсько-канадських торговельних відносин, започатковану реалізацією положень Угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою (Canada-Ukraine Free Trade Agreement – CUFTA).

Динаміка експорту українських товарів до Канади у 2002–2017 рр. загалом мала подібну тенденцію, що й динаміка двостороннього зовнішньоторговельного обороту, проте з деякими коливаннями в сторону зменшення в окремі роки. Якщо у 2002 р. загальний обсяг експорту українських товарів до Канади становив 41,1 млн дол. США, то у 2008 р. він зріс до 144,1 млн дол. США, що є «рекордним» показником за всю історію українсько-канадських відносин. У 2009 р. через світову економічну кризу й спад темпів економічного розвитку України відбулося значне зменшення його обсягів до 61,6 млн дол. США, тобто майже в 2,4 раза. У 2010–2011 рр. ситуація дещо покращилася (зростання до 122,6 млн дол. США у 2011 р.), проте в наступні роки відбулося значне зменшення обсягів експорту українських товарів до Канади. Особливо низький показник експорту зафіксовано у 2016 р. (28,9 млн дол. США), що відповідає рівню кінця 1990-х рр. Однак, за 9 місяців 2017 р. обсяги українського експорту товарів на канадський ринок збільшилися до 36,9 млн дол. США, що засвідчує важливе значення імплементації Угоди про вільну торгівлю (CUFTA) в активізації двосторонніх торговельних відносин

Динаміка імпорту канадських товарів в Україну за аналізований період має загалом подібний характер, що й динаміка експорту товарів, проте для неї характерні більш різкі коливання між роками. Якщо до 2003 р. спостерігався ріст обсягів імпорту, то в 2004 р. він зменшився до 46,2 млн дол. США, що в 1,5 раза менше, ніж у 2002 р. У наступні роки імпорт зростав і в 2008 р. він досяг «рекордного» показника за всі роки українсько-канадських торговельних відносин (260,2 млн дол. США). Через світову економічну кризу й падіння спроможностей українського ринку в цих умовах обсяги імпорту канадських товарів зменшилися у 2009 р., проте у наступні роки відбулося нарощування обсягів постачання канадських товарів в Україну. Так, у 2013 р. обсяги канадського імпорту збільшилися до 243,1 млн дол. США, однак у наступні роки через військові дії на сході України імпортні спроможності нашої держави зменшилися. Після деякого зменшення обсягів канадського імпорту у 2014 р., в

наступні роки Україна стала закупляти трохи більше канадських товарів, зокрема, у 2016 р. на суму 217,3 млн дол. США [18, с. 90-91].

За даними Державної служби статистики України за підсумками 2020 року обсяги торгівлі товарами та послугами між Україною та Канадою склали 406 млн дол. США (-9% або -41 млн дол. у порівнянні з 2019 роком).

Експорт українських товарів до Канади склав 81,3 млн дол. та скоротився на -5% або на -4млн дол.)

Основні групи експорту українських товарів до Канади:

- мідь і вироби з неї (18% від загального обсягу; +16% у порівнянні з аналогічним періодом минулого року);
- чорні метали (16%, -11%);
- екстракти дубильні (11%, +35%);
- органічні хімічні сполуки (9%; -26%);
- засоби наземного транспорту (крім залізничного) (7%; +69%).

В структурі українського експорту металургійна продукція складає 35%, продукція хімічної промисловості – 21%, сільськогосподарського сектору та харчової промисловості – 16%, товари з високою доданою вартістю – 17%.

Імпорт канадських товарів склав 201 млн дол. – зростання на 3% або на 7 млн дол.

Основні групи імпорту товарів:

- засоби наземного транспорту, крім залізничного (28%; +26%);
- риба і ракоподібні (20%; +5%);
- фармацевтична продукція (12%; +21%).
- реактори ядерні, котли, машини (9%; -21%);

В структурі канадського імпорту товари з високою доданою вартістю складають 45%, продукція сільськогосподарського сектору та харчової промисловості – 32%, продукція хімічної промисловості – 16%.

Загальний обсяг торгівлі послугами склав 123 млн дол. (зменшення на 26%), з них:

- експорт вітчизняних послуг до Канади склав 103 млн дол. (-1%);

- імпорт склав 20 млн дол. (-67%);
- сальдо торгівлі послугами +82,5 млн дол.

Протягом 2020 року основу структури експорту вітчизняних послуг до Канади склали:

- комп'ютерні, інформаційні, та послуги у сфері телекомунікації (56%; -1%);
- транспортні послуги (31%, +103%);
- ділові послуги (6%, -41%).

Основну частину імпорту послуг з Канади складають:

- ділові послуги (14%, +84%);
- транспортні послуги (7%, +75%);
- комп'ютерні, інформаційні, та послуги у сфері телекомунікації (2%; +36%)

[11].

Загальний обсяг канадських прямих інвестицій (інструменти участі в капіталі та боргові інструменти, відповідно до даних Національного банку України) в економіці України станом на 30 вересня 2020 року склав 30,4 млн дол. США (станом на 1 березня 2020 року – 26,6 млн дол. США) [11].

У 2021 році канадський експорт товарів в Україну склав 220,3 мільйона доларів, а імпорт товарів з України – 226 мільйонів доларів. У трійку лідерів експорту в Україну увійшли риба та морепродукти, оптика та автотранспорт. Головним імпортом Канади з України були чавун і сталь, електричні машини та обладнання, а також тваринні та рослинні жири та олії. У 2021 році обсяг прямих канадських інвестицій в Україну становив 81 мільйон доларів [25].

Отже, динаміка сучасних зовнішньоторговельних зв'язків між Україною й Канадою загалом має позитивну динаміку й значні перспективи та потенціал для розширення співпраці й торгівлі між обома країнами.

3.2 Спільні економічні ініціативи та проєкти

Одночасно з діяльністю щодо підписання «Угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою» в Україні розгортався канадсько-український проєкт підтримки торгівлі та інвестицій (CUTIS), розпочатий 2 лютого 2016 р. та розрахований на період до 31 грудня 2020 р. Він був спрямований на збільшення обсягів торгівлі та інвестицій між Канадою та Україною, організацію допомоги українським компаніям, особливо малим та середнім підприємствам, у набутті відповідності канадським стандартам та забезпеченню їм доступу на канадський і світовий ринки. Важлива складова проєкту – допомога у формуванні спроможності українського уряду запроваджувати нові системи та інноваційні процеси, які сприяють кількісному збільшенню торгових та інвестиційних потоків між Канадою та Україною.

Створюючи торговельні та інвестиційні можливості для значної кількості українських малих та середніх підприємств, цей проєкт сприяв посиленню їх економічної спроможності, що є чинником стійкого економічного зростання України. Основними напрямками CUTIS були визначені: по-перше, забезпечення навчання українських малих та середніх підприємств з питань бізнес-планування та методів дослідження ринку; по-друге, сприяння обміну між українським та канадським бізнесом через заходи з просування торгівлі; по-третє, надання канадському та українському приватному сектору інформації про можливості торгівлі та інвестицій через спеціальні веб-портали та інформаційні заходи; по-четверте, проведення аналізу ринку для виявлення пріоритетних галузей, які мають найбільший потенціал для експорту до Канади; по-п'яте, забезпечення навчання співробітників відповідних міністерств України для забезпечення досліджень ринку та розробки стратегій залучення інвестицій; по-шосте, надання допомоги українським державним та приватним суб'єктам господарської діяльності у розумінні та використанні можливостей, передбачених Канадо-українською угодою про вільну торгівлю.

Для досягнення очікуваних результатів проєкту, зокрема збільшення двосторонніх можливостей торгівлі та інвестицій між Україною та Канадою,

особливо для малих і середніх підприємств та покращення використання науково-обґрунтованого аналізу торгівлі та інвестицій державними та приватними суб'єктами господарської діяльності в Україні для здійснення регуляторних реформ, канадська сторона надавала необхідне фінансове забезпечення.

За результатами проєкту, по-перше, 34 українські компанії, які відвідували заходи, організовані CUTIS, а також місії зі сприяння торгівлі сукупно експортували до Канади товари на суму 3019550 канадських доларів, при чому експорт компаній, керованих жінками, становив 36 % від сукупного експорту.

По-друге, проєкт підтримав 35 торгових місій або місій імпортерів, у рамках яких понад 600 (з них 33 % – жінки) українських власників малого бізнесу провели 1100 зустрічей з канадськими компаніями, зокрема імпортерів та вистриб'юторів. Серед тих, хто брав участь у торгових місіях або місіях імпортерів, 81 % повідомляли про поліпшення ділових зв'язків з канадськими компаніями (з них 84 % – жінки).

По-третє, 24 червня 2019 р. запущений веб-портал для українських експортерів, зацікавлених у пошуку канадських партнерів та для канадських імпортерів, зацікавлених у продажу української продукції на своїх ринках «Канадсько-український торговельно-інвестиційний шлюз». На ньому розміщені 76 профілів українських компаній у розділі торгівлі та 27 профілів в розділі інвестицій.

По-четверте, гендерний аналіз за результатами CUTIS був оприлюднений 28 травня 2019 р. на заході в м. Києві. Участь у ньому взяли 72 учасники (з них 56 жінок), зокрема представники малих та середніх підприємств, очолюваних жінками, представники українського уряду, бізнес-асоціацій та громадських організацій, засобів масової інформації та донорської спільноти. Звіт узагальнив дворічні кількісні та якісні дослідження бар'єрів на шляху українського експорту до Канади та проблем, з якими стикаються жінки-власники та топ-менеджери малих та середніх підприємств в Україні, займаючись міжнародною торгівлею.

Звіт також містив 25 рекомендацій для державних та приватних зацікавлених сторін щодо того, як зменшити гендерні бар'єри у торгівлі для ММСП, якими володіють жінки та керовані жінками. Зокрема, серед рекомендацій для Центральних органів виконавчої влади в Україні йшлося про необхідність запровадження заходів та ініціатив, спрямованих на заохочення стартапів, очолюваних жінками, та збільшення частки жінок серед власників підприємств. Серед конкретних заходів стимулювання як найперспективніші були названі фінансування бізнесінкубаторів, які підвищують спроможність жінок-підприємниць, розширення сфери діяльності жіночих бізнес-асоціацій на регіональному та галузевому рівнях, переведення на професійну основу існуючих асоціацій, а також фінансування галузевих або регіональних мереж жінок-підприємниць.

По-п'яте, проєкт стимулював залучення окремих регіонів України до розгортання двосторонніх економічних відносин. Наприклад, тільки у січні–жовтні 2018 р. зовнішньоторговельний оборот Харківської обл. з Канадою досяг рівня 4,1 млн дол. США та зріс, порівняно з аналогічним періодом 2017 р. на 124,4 % (+0,8 млн дол. США). Попри те, що сальдо зовнішньої торгівлі товарами Харківської обл. з підприємствами Канади за підсумками 10 місяців 2018 р. залишалося від'ємним та дорівнювало 0,7 млн дол. США, порівняно з аналогічним періодом 2017 р. означилася тенденція до зменшення цього показника. Найбільшими групами експорту з Харківської обл. до Канади були і залишаються: котли, машини, апарати і механічні пристрої; плавучі засоби морські або річкові; продукція борошномельно-круп'яної промисловості; керамічні вироби; продукти із зернових культур.

Перспективи українсько-канадського економічного співробітництва визначаються розширенням дії положень Угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою на сферу послуг та інвестицій. Технічні консультації між МЕРТ та МЗС Канади з цього приводу завершено та триває робота над підготовкою директив на проведення переговорів. Успішна реалізація діючих інвестиційних проєктів, зокрема проєкту компанії «Black Iron» з будівництва

гірничозбагачувального комбінату у м. Кривий Ріг та спільного проєкту ДП «КБ «Південне», «Південний машинобудівний завод» та «MLS» (Канада) з проєктування стартового комплексу для космічних запусків у провінції Нова Скошіа є практичним стимулом до залучення нових канадських інвестицій [5, с. 314-317].

Крім того, 4 лютого 2021 року відбулося онлайн-відкриття проєкту «Парламентська підзвітність сектору безпеки в Україні», який реалізовує Лабораторія законодавчих ініціатив у партнерстві Канадським парламентським центром за підтримки Міністерства міжнародних справ Канади та у рамках Програми розбудови миру та стабілізації (PSOPs).

Цей проєкт покликаний сприяти миру та стабільності в Україні через підтримку Верховної Ради в її центральній ролі у формулюванні, реалізації, моніторингу та реформуванні сектору безпеки.

У заході взяли участь основні стейкхолдери проєкту. Зокрема, представники двох парламентських комітетів Верховної Ради, з якими тісно співпрацюватиме Лабораторія під час проєкту, – члени Комітету з питань безпеки, оборони і розвідки та Комітету з питань правоохоронної діяльності – а також народні депутати України, парламентарі Канади, Надзвичайний і Повноважний Посол Канади в Україні та Надзвичайний і Повноважний Посол України в Канаді.

Під час заходу учасники висловили сподівання на плідну співпрацю між канадською та українською стороною заради досягнення миру, безпеки і стабільності в Україні.

Під час проєкту Лабораторія тісно співпрацюватиме з двома парламентськими комітетами – Комітетом з питань безпеки, оборони і розвідки та Комітетом з питань правоохоронної діяльності.

Усе задля того, щоб реформа безпекового сектору в Україні продовжувала рухатися у правильному напрямку, а оборонна галузь продовжувала свій розвиток за найкращими міжнародними стандартами. Ця ініціатива посилить спроможність парламентарів, секретаріатів комітетів та структурних підрозділів Апарату Верховної Ради України забезпечувати ефективний нагляд у безпековій

сфері в Україні, приділяючи пильну увагу інклюзивним практикам та гендерній рівності. Надалі під час проекту планується активна співпраця та обмін досвідом між канадськими й українськими парламентарями щодо реформування безпекового сектору [8].

3.3 Економічна підтримка Канадою України у війні з РФ

Військова агресія Росії прискорила зміну зовнішньополітичних пріоритетів України в напрямі європейської і євроатлантичної інтеграції України та тісної співпраці з країнами ЄС і НАТО, закріплені в Конституції України у 2019 році. Однак, головною зовнішньополітичною метою України, яка визначає роль двосторонніх відносин України та Канади, є відновлення територіальної цілісності України та зміцнення безпеки країни. Безпосередня військова участь Росії в Україні та порушення суверенітету і територіальної цілісності України продовжують викликати значне занепокоєння міжнародної спільноти.

Початком комплексу санаційної політики Канади проти Росії можна вважати вимогу Уряду Канади до 6 російських військовослужбовців, які вивчали англійську і французьку мови в Сен-Жані (Квебек), 2 російських військовослужбовців, які брали участь у навчальній програмі на базі CFB Gagetown та 1 військовослужбовця, який навчав канадських солдатів російської мови в Гатіно (Квебек) покинути територію країни упродовж 24 годин. Такі вимоги були виголошені зразу після початку російського вторгнення в Крим.

Невдовзі, зважаючи на незаконну анексію Росією Криму та триваючу російську окупацію частини Східної України, Канада запровадила санкції проти Росії, її фізичних та юридичних осіб. Санкції були введені в дію «Положенням про спеціальні економічні заходи (Росія)» з метою реагування на порушення конституції, суверенітету та територіальної цілісності України та набули чинності 17 березня 2014 р. До даного положення внесені зміни 19 березня, 21 березня, 28 квітня, 4 травня, 12 травня, 21 червня, 24 липня, 6 серпня, 16 вересня,

19 грудня 2014 р., 17 лютого та 29 червня 2015 р., 18 березня 2016 р. та 4 та 15 березня 2019 р.

Отже, введення санкцій проти Росії було обґрунтованою політикою Канади, яка «передбачала фінансові санкції проти Росії та тих, хто підтримує агресію Путіна у всьому світі», та мало економічне спрямування [5, с. 272].

З листопада 2014 року по листопад 2015 року Канада відправила в Україну чотири великі партії товарів. Перша партія включала одяг для холодної погоди. Він був відправлений у листопаді 2014 року через CC-177 Globemaster Королівських ВПС Канади. У січні 2015 року морем було відправлено дві партії військового нелетального спорядження. У листопаді 2015 року CAF допоміг уряду Канади поставити обладнання для утилізації вибухівки на суму близько 3 мільйонів доларів.

З 2014 року Канада надала Україні понад 890 мільйонів доларів багатогранної допомоги, включаючи гуманітарну допомогу, допомогу в розвитку та мир і стабілізацію. Підтримка сектору безпеки України та реформування оборони залишається флагманською сферою діяльності Канади.

У вересні 2015 року Збройні Сили Канади (CAF) розпочали операцію UNIFIER в Україні з військової підготовки та розбудови її оборонного потенціалу. В даний час Канада розміщує в Україні приблизно 200 співробітників CAF в рамках операції UNIFIER, яка була продовжена до 31 березня 2022 року. З моменту початку місії CAF підготували понад 12500 членів силових структур України. Канада також призначила вищого представника до Консультативної ради з питань оборонної реформи в Україні. Цей представник надає стратегічні поради щодо оборонної реформи міністру оборони та вищим посадовцям України. Окрім внесків в рамках операції UNIFIER, CAF співпрацює із Силами безпеки України через Програму військової підготовки та співробітництва (МТСР). Україна є найбільшим одержувачем навчання та фінансування в рамках МТСР. Понад 2500 військовослужбовців пройшли навчання через МТСР з 1993 року.

Завдяки операції UNIFIER, Збройні сили Канади надають військову підготовку та допомогу в розбудові спроможностей персоналу українських сил для підтримки зусиль України щодо підтримання суверенітету, безпеки та стабільності. Спільно з союзниками та урядом України Збройні сили Канади продовжуватимуть підтримувати професійний розвиток та розширювати можливості Збройних Сил України шляхом проведення низки навчальних заходів, таких як: підготовка малих військових підрозділів; захоронення вибухових засобів; військова поліція; медичне навчання; модернізація логістичної системи. Збройні сили Канади також переходитимуть з часом на підтримку стратегічної інституційної реформи оборонної системи України. Операція UNIFIER підтримує більш широкі зусилля уряду Канади щодо просування демократії, прав людини та верховенства права в Україні шляхом розвитку, фінансової, гуманітарної допомоги та нелетальних видів озброєння.

Питання співробітництва канадсько-української військової та оборонної промисловості стояло на порядку денному переговорів прем'єр-міністра Джастіна Трюдо з президентом України Володимиром Зеленським, коли обидва лідери зустрілися в кулуарах Української конференції з питань реформ у Торонто 2 липня 2019 року. Виступаючи перед журналістами після їх першої зустрічі, В. Зеленський зазначив, що Україна особливо зацікавлена у придбанні канадської бронетехніки. Канада продовжить «підтримувати Україну в її спротиві російському втручання та агресії», – сказав Дж. Трюдо, додавши, що він і В. Зеленський обговорювали місію Канади в Україні для підготовки українських військових, а також продаж Києву летальної зброї. Дж. Трюдо заявив, не пропонуючи деталей, що канадська компанія вже інвестувала в завод з виробництва боеприпасів в Україні [9, с. 69-70].

Як було оголошено 14 лютого 2022 року, Канада запропонувала уряду України позику в розмірі до 500 мільйонів доларів через Бреттон-Вудський закон і пов'язані з ним угоди, на додаток до позики в розмірі 120 мільйонів доларів, яка була оголошена 21 січня 2022 року через Програму суверенних позик (SLP) для підтримки економічної стійкості країни та реформ управління. Канада також

запропонувала грант технічної допомоги в розмірі до 6 мільйонів доларів для підтримки реалізації кредиту.

Канада оголосила про додаткове фінансування розвитку в розмірі 35 мільйонів доларів для партнерів в Україні, які мають хороші можливості для розширення масштабів програм, відповіді на потреби, що розвиваються, і які мають можливість виконувати програми, якщо ситуація погіршиться. Це посилить підтримку ініціатив та послуг з миру та безпеки для постраждалих — особливо жінок та маргіналізованих груп [31].

24 лютого 2022 року Канада оголосила про обмеження на експорт до Росії. Канада припинила видачу нових заяв на отримання дозволу на експорт і скасувала діючі дозволи на експорт контрольованих товарів і технологій до Росії. Для експорту та посередництва товарів і технологій, які контролюються відповідно до Закону Канади про дозволи на експорт та імпорт, потрібні дозволи [27].

28 лютого 2022 року посла Канади у Росії Елісон Леклер викликали до російського МЗС й висловили протест через нібито неналежний захист російських дипломатів у Канаді. Річ у тім, що за день до цього у десятках канадських міст пройшли масові акції на підтримку України у війні із росією. В Оттаві, Торонто та Монреалі мітинги, до яких долучилися тисячі людей, проходили поблизу російських дипломатичних установ. Хоча жодного інциденту із насильством чи пошкодженням майна під цих акцій не відбулося, росіяни страшно перелякалися, побачивши синьо-жовте море, яке вирувало під їх стінам. За особистим спостереженням кореспондента «Укрінформ», більшість учасників недільного мітингу у Оттаві, що викликав таке обурення російських дипломатів, не належали до української громади, але вони всім серцем вболівали за нашу перемогу та рішуче засуджували крвожерливий режим Путіна [3].

Потужного патріотичного духу були сповнені й мітинги на підтримку України в Гамільтоні, Кітченері, Шарлоттауні, Монреалі, Саскатуні, Едмонтоні, Уайтхорсі, Галіфаксі, Ванкувері, Вікторії, Келовні, Вінніпезі та інших містах, що зібрали у суботу та неділю загалом десятки тисяч людей від Тихого океану до

Атлантичного . У Торонто в багатотисячному натовпі можна було зустріти мера міста Джона Торі, віце-прем'єр-міністра Канади Христю Фріланд, багато депутатів федерального та провінційного парламентів й навіть відому письменницю Маргарет Етвуд [18].

Окрім мітингів, підтримка канадцами України виражається й у значній кількості символічних жестів. Усі основні туристичні принади країни, обладнані підсвіткою, минулого тижня світилися жовтим й синім. Це і Ніагарський водоспад, й найвища будівля країни - вежа CN у Торонто) й Національний центр мистецтв в Оттаві , й навіть офіс прем'єр-міністра Канади та вежа федерального парламенту. Останнє - особливо цікаво, адже за усталеною практикою підсвітка федерального парламенту ніколи не використовується як спосіб вшанування. Утім для України було зроблено унікальний виняток. Будівлі ж, які не мали підсвітки, піднімали український прапор. Цим шляхом пішли мерії Оттави, Торонто, Норс-Бея та навіть парламент провінції Квебек .

Намагаються бодай якось висловити свою підтримки й приватні організації. Приміром, Класичний оркестр Монреалю відіграв концерт української музики , а українські продовольчі магазини по всій країні, які зазвичай віддають частину прибутку на благодійність, суттєво збільшили свій виторг.

Канадські мобільні оператори, які скасували плату за дзвінки та текстові повідомлення до України, а два основні кабельні провайдери забрали із пакетів російський пропагандистських канал RT, замість нього транслюючи український прапор. Масова народна підтримка України переноситься й у владні кабінети. Після початку російського вторгнення до України у провінціях Саскачеван, Манітоба, Онтаріо, Квебек, Нова Шотландія, Нью-Брансвік, Острів Принца Едварда та Ньюфаундленд й Лабрадор відмовилися від продажу російської продукції в державних мережах магазинів алкоголю.

Нові санкції, запроваджені Канадою в березні 2022 року, покликані чинити додатковий тиск на керівництво Росії, щоб воно припинило порушення суверенітету і територіальної цілісності України. Відзначається, що Канада

робить ці дії разом зі своїми міжнародними партнерами і союзниками і на знак солідарності з урядом і народом України.

Країна продовжить консультації з партнерами про введення подальших санкцій, якщо Росія продовжить свою агресію проти України: «Канада підтримує Україну та її народ непохитно. На кожен акт агресії керівництва Росії ми будемо і надалі відповідати заходами, спрямованими на ослаблення її здатності вести війну. Ті, хто допомагає і підбурює російську агресію, будуть притягнуті до відповідальності. Канада підтримує Україну» [11].

На додачу Оттава послідовно відстоює та оголошує ще жорсткіші санкції проти Росії. Джастін Трюдо твердо висловив свою підтримку відключенню Росії від SWIFT, коли наші європейські партнери ще вагалися щодо цього, а також оголосив про припинення імпорту російської нафти. Окрім цього він ініціював перегляд виконання ліцензійних умов російським телеканалом RT. Із великою долею вірогідності вже скоро цей так званий «медіаресурс» буде змушений повністю покинути канадський інформаційний простір.

Як країна мігрантів Канада добре відома у світі тим, що завжди радо приймає у себе біженців. Хоча усім, окрім Росії, хочеться уникнути найгіршого сценарію, Канада про всяк випадок вже ухвалила ряд рішень, покликаних полегшити змушеним покинути домівки українцям шлях через океан. Канада скасувала візовий збір для українців, суттєво збільшила кількість персоналу, який займається розглядом міграційних документів. Канада також погодилася видавати одноразові візи людям без чинних проїзних документів, доправила до Європи мобільні пристрої забору біометричних даних для їх забору на кордоні та дозволила тимчасовим резидентам-українцям отримати дозвіл на роботу й залишатися в країні довше [3].

З лютого 2022 року Канада надала Україні гуманітарної допомоги на \$245 млн, а військової – на більш ніж 131 млн. У бюджеті на 2022 рік закладена додаткова військова допомога українцям у розмірі \$500 млн та кредит в розмірі \$1 млрд через керований Міжнародним валютним фондом рахунок України. У 2022 році Уряд Канади надав Україні 1,2 млрд доларів прямих внесків та 1,6 млрд

доларів кредитної підтримки. Крім того, з 17 березня Канада дала дозвіл українським біженцям та їхнім найближчим родичам будь-якої національності залишатися в Канаді як тимчасовим мешканцям терміном до трьох років з правом на роботу. Їм також буде доступна додаткова підтримка, така як мовна підготовка та послуги з профорієнтації. Федеральний уряд також розробляє спеціальну програму постійного проживання для українців, які мають родичів у Канаді.

Таким чином, Уряд Канади прихильний до України та українського народу, коли вони працюють для створення більш безпечної, стабільної та процвітаючої країни, а Канада буде продовжувати залишатись на передньому краї протистояння міжнародної спільноти російській агресії в Україні.

ВИСНОВКИ

Характерною рисою української зовнішньої політики в період її становлення було започаткування партнерських відносин. Канада стала першою країною з якою були встановлені відносини «особливого» партнерства. Особливість українсько-канадського партнерства обумовлюється багатьма чинниками розвитку України та Канади, на відміну від відносин з іншими країнами. Дослідження особливих українсько-канадських відносин показує, що саме Канада була і залишається найбільш надійним і послідовним партнером України в підтримці її державного суверенітету, територіальної цілісності, безпеки, демократії, економічного розвитку і процвітання. Канада для України є певним взірцем соціальної держави, яка проводить виважену миролюбну зовнішню політику, спрямовану на зміцнення як національної так і міжнародної безпеки.

Стосовно України, яка є реципієнтом допомоги, зовнішня матеріальна, фінансова, технічна, гуманітарна підтримка надає можливість продовжувати реформи й розбудову демократичних інститутів, хоча на цьому шляху існує багато перепон як внутрішнього, так і зовнішнього походження. Отже, на цьому етапі інтереси Канади та України збігаються, а головними пріоритетами є питання демократії й безпеки.

Підводячи підсумки кваліфікаційної (бакалаврської) роботи, варто зазначити, що в цілому поставлені завдання були виконані.

З тих пір, як Канада стала першою західною країною, яка визнала незалежність України 2 грудня 1991 року, між двома країнами склалися тісні відносини. Ця співпраця зміцнюється теплими міжнародними зв'язками, які вкорінені в громаді з 1,3 мільйона українців Канади.

У першому розділі кваліфікаційної (бакалаврської) роботи було виявлено сутнісні характеристики рис процесу формування, розвитку і перспектив двосторонніх відносин України та Канади. Розкрито особливості процесу інституціоналізації двосторонніх відносин України та Канади, зміст та характер

яких відбувався під впливом української діаспори, яка сприяла формуванню позитивного іміджу України в канадському політикумі та сформувала ґрунт для швидкого визнання незалежності України.

У другому розділі кваліфікаційної (бакалаврської) роботи розкрито торговельно-економічний аспект у відносинах України та Канади, який, передусім, був висвітлений в Угоді про вільну торгівлю між Канадою та Україною, яка набула чинності 1 серпня 2017 року та є важливим кроком вперед у відносинах між Канадою та Україною.

Разом з тим, подальшому розвитку і зміцненню перспектив торговельно-економічного співробітництва між двома країнами сприятимуть: схожі демократичні цінності, незмінність основних принципів співпраці, розвинена договірно-правова база, ефективні механізми регулювання співпраці, спільні інтереси в безпековій, економічній та інших сферах. Варто сподіватись, що динаміка двосторонніх відносин відзначатиметься ефективною співпрацею у пріоритетних для обох країн напрямках.

У третьому розділі охарактеризована динаміка сучасних зовнішньоторговельних зв'язків України з Канадою, зазначено, що загалом вона має позитивні риси й значні перспективи та потенціал для розширення співпраці й торгівлі між обома країнами.

Окрім того, висвітлено внесок Канади в зміцнення національної безпеки та оборони України в умовах російсько-української війни. Так з початком російської воєнної агресії проти України, Канада засудила незаконну анексію Криму та окупацію Росією частини Донбасу. Більше того, вона очолила міжнародну підтримку держаному суверенітету і територіальній цілісності України. У координації з партнерами та союзниками Канада ввела санкції проти сотень російських та українських фізичних та юридичних осіб. Відповідно і характер особливого партнерства між двома країнами змістився з безпекової в оборонну сферу. Пріоритетними напрямками в цій сфері стали: допомога в проведенні глибоких структурних реформ в оборонній сфері та Збройних Силах України відповідно до стандартів НАТО, посилення боєздатності Збройних Сил

України, оборонно-промислова кооперація, надання озброєнь і військового обладнання та інших видів матеріально-технічного і логістичного забезпечення.

З початку повномасштабної агресії РФ проти України в лютому 2022 року Канада продемонструвала високий рівень підтримки нашої держави. Вона надала військову та гуманітарну допомогу, заклала в бюджет додаткові кошти на підтримку України, спростила режим в'їзду біженців на територію Канади та збільшила період їх перебування. Постійно пропонуються нові ініціативи з підтримки українців, а фінансова підтримка – лише збільшується, що ще раз підтверджує тезу про Канаду як надійного партнера України.

Таким чином, сучасний етап відносин між Україною та Канадою є найбільш важливим, оскільки саме сьогодні наша держава переживає найбільш тяжкі часи і саме Канада надає нам найбільшу та всебічну підтримку у збереженні нашої територіальної цілісності та суверенності. Канада активно підтримує демократичні зміни в Україні після перемоги Революції Гідності, надаючи та сприяючи політично, фінансово і технічно проведенню важливих реформ у нашій державі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Декларація про відносини між Україною та Канадою. 22 вересня 1991 р. Оттава. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_028#Text (дата звернення: 03.03.2022).
2. Декларація про економічне співробітництво між Україною і Канадою. Підписана 27 січня 1992 року, Київ. Прийнята 7 липня 1992 року, м. Київ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_006/conv#Text (дата звернення: 10.03.2022).
3. Зброя, гроші, тепло сердець: Як Канада підтримує Україну під час війни. *Укрінформ*. Київ. 01.03. 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3416654-zbroa-grosi-teplo-serdec-ak-kanada-pidtrimue-ukrainu-pid-cas-vijni.html> (дата звернення: 08.04.2022).
4. Конон Н., Скребнева А. Українсько-канадські відносини: сучасний стан та перспективи розвитку. *Грані. Політологія*. 2016. № 2 (130). С. 27–32.
5. Макар В. Ю. Еволюція двосторонніх відносин України та Канади : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04 / Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Київ, 2021. 498 с.
6. Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України і Урядом Канади стосовно канадської програми співробітництва. Підписано 24 жовтня 1994 р. Оттава. URL: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_033#Text (дата звернення: 05.03.2022).
7. Меморандум про взаєморозуміння щодо консультацій між Урядом України і Урядом Канади. Дата підписання: 23.09.1992. Дата набуття чинності: 23.09.1992. URL: <https://cutt.ly/aHiEppr> (дата звернення: 04.03.2022).
8. Онлайн-відкриття проекту Парламентська підзвітність сектору безпеки в Україні. URL: <https://parlament.org.ua/2021/02/09/online-launch-ukr/> (дата звернення: 03.04.2022).
9. Перепелиця Г. М. Особливе партнерство України і Канади в безпековій та оборонній сферах. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*: Збірник

наукових статей. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2020. С. 58-72.

10. Перепелиця Г. Україна – Канада: Становлення та розвиток особливого партнерства. *Міжнародні Відносини*. 2019. Вип. 2 (50). С. 25–30.

11. Посольство України в Канаді. URL: <https://cutt.ly/uHiEdU7> (дата звернення: 07.03.2022).

12. Спільна Декларація про особливе партнерство між Україною та Канадою. Дата підписання: 31.03.1994. Дата набуття чинності: 31.03.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_002#Text (дата звернення: 04.03.2022).

13. Спільна Декларація про подальший розвиток відносин особливого партнерства між Україною і Канадою. м. Київ, 5 грудня 2001 р. URL: <http://www.infoukes.com/ukremb/jointdeclar-u.shtml>. (дата звернення: 07.03.2022).

14. Угода між Урядом України та Урядом Канади про економічне співробітництво. Дата підписання: 24.10.1994. Дата ратифікації: 20.06.1995. Дата набрання чинності: 08.08.1995. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_009/conv#Text (дата звернення: 10.03.2022).

15. Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою від 11 липня 2016 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/124_052-16#Text (дата звернення: 12.03.2022).

16. Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою: нові горизонти для українського бізнесу. URL: <https://cutt.ly/lHiEhmv> (дата звернення: 16.03.2022).

17. Угода про дружбу і співробітництво між Україною і Канадою. Підписано 24 жовтня 1994 р. Оттава. URL: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_001#Text (дата звернення: 05.03.2022).

18. Україна – Канада : матеріали I Міжнародного науково-практичного У 45 конгресу з канадознавства (21–21 червня 2018 року, м. Луцьк, Україна) = Ukraine – Canada: the Materials of the First International Scholarly and Practical

Congress on Canadian Studies (June 21–24, 2018, Lutsk, Ukraine). Луцьк : Вежа-Друк, 2018.

19. Україна-Канада: Наскільки ми зблизилися за 30 років? Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ». Київ. 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3390605-ukrainakanada-naskilki-mi-zblizilisa-za-30-rokiv.html> (дата звернення: 01.03.2022).

20. Україна – Канада: сучасні наукові студії: колективна монографія: у 3-х кн. Кн. 1 = Ukraine – Canada: Modern Scientific Studies: Collective Monograph: in three books. Book 1. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 132 с.

21. Хроніка війни: повномасштабне вторгнення в Україну. *Ізбірком*. 2022. URL: <https://izbirkom.org.ua/publications/politika-8/2022/hronika-vtorgnennya-rosiya-zatverdila-vvedennya-vijsk-na-shid-ukrayini/>.

22. Яворович Т. Канада запровадила санкції проти ключових співробітників «Газпрому». *Суспільне. Новини*. 3.03.2022. URL: <https://suspilne.media/213177-kanada-zaprovadila-sankcii-proti-klucovih-spivrobitnikiv-gazpromu-ta-rosnefti>.

23. Яценко О.М., Білецька І.І. Реалізація цілей торговельно-економічного співробітництва України та Канади у континентально-інтеграційному контексті. *Науковий вісник Дипломатичної академії України. Серія «Економічні науки»*. 2015. Ч.ІІІ. Вип.22. С.96-102.

24. Яценко О.М., Білецька І.І. Торговельно-економічне співробітництво України та Канади в умовах сучасних інтеграційних процесів. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип.8. С.106-112.

25. Canada's engagement in Ukraine. URL: <https://www.international.gc.ca/country-pays/ukraine/relations.aspx?lang=eng> (дата звернення: 28.03.2022).

26. Canada's yes Ukraine / Government of Canada. 2011. URL: <https://cutt.ly/0HiTf4t>.

27. Canada and the Russian invasion of Ukraine. URL: <https://cutt.ly/kHiRLMY> (дата звернення: 05.04.2022).

28. Canada and Ukraine: Creating jobs and opportunities together. URL: <https://cutt.ly/zHiEIon> (дата звернення: 20.03.2022).
29. Canada-Ukraine Free Trade Agreement modernization. URL: <https://cutt.ly/oHiRARM> (дата звернення: 20.03.2022).
30. History of establishment Embassies Of Ukraine in Canada / Embassy Of Ukraine in Canada . URL: <https://canada.mfa.gov.ua/embassy/history>.
31. How Canada is helping - Russian invasion of Ukraine. URL: <https://cutt.ly/rHiRKka> (дата звернення: 05.04.2022).
32. Public consultations on the possible modernization of the Canada-Ukraine Free Trade Agreement (CUFTA): Report. URL: <https://cutt.ly/8HiRD1E> (дата звернення: 23.03.2022).
33. Ukraine - Canada: Proceedings of the First International Scientific and Practical Congress on Canadian Studies (June 21-21, 2018, Lutsk, Ukraine) = Ukraine - Canada : the Materials of the First International Scholarly and Practical Congress he Canadian Studies (June 21–24, 2018, Lutsk , Ukraine). - Lutsk: Vezha-Druk, 2018. pp. 16-18. URL: <https://cutt.ly/iHiTRTk>.